PLUTARCHI COMMENTARIUS STOICORUM CONTRARIORUM, ED...

Plutarchus, Edward Henryson

FRANCISCO DVAreno Iureconsulto.

IAni bifrontis Phœbo referente Calendas,
Solennem mitto gratans, Duarene, salutem,
Cum strena tenui, qua te, diuine magister,
Prosequor, vt lympha Regem vola rustica magnum.
Nec magè te docet hæc interpres pagina, talem,
Qualis spado Arelas, inimicus & induperãtis,
Phauorinus erat Gallorum gloria Graia:
Quàm mola salsa Deos alit, aut libamina fusa
Humectant, hominum superos mera signa colentum.
Nec tu sola tenes vulgaria iura citator:
Sed veram Sophiam percalles, artibus illis
Instructus, quibus humana & diuina sciuntur.
Sic tibi Graiorum sapientum dogmata nota
Iure fero, tetrici studij solatia grata.
Antinomos ergo Paulos & Papinianos
Componis scitè. Nunc quàm contraria dictent
Zeno prima Stoæ, et Chrysippus summa colũna,
Accipe: quæ cerebro Plutarchus putidiore
Lecta sibi aduersis opponit frontibus acer.
Gallorum Francisce decus Duarene valeto.

Hæc Scotus Henryson signaui carmine pingui.
1555.

STOICORVM CONTRARIORVM COMMENTARIVS.

OC PRIMVM *omnium poſtulo, vt placitorum conſenſio in vitæ actionibus conſpiciatur. Neque enim tam conuenit* Oratorem (*vt ait* Aeſchines) *ac legem idem ſonare, quàm Philoſophi vitam & diſputationem conſentire.* Nam *diſputatio Philoſophi eſt priuilegium ſua ſibi voluntate irrogatum. Siquidem, vt ſe res habet, ita quoque exiſtimant, Philoſophiam eſſe non ludicram rem, aut verborum opificem, gloriæ ſeruientem, ſed negotium maximo ſtu-*

dio dignum. Quum itaque multa, vt in disputationibus, mera verba ipsi Zenoni, multa etiam Cleanthi, plurima sanè Chrysippo scripta sint de Republica, de parendo, imperando, iudicando, dicendo: in nullius verò ipsorum vita reperiri posit exercitus ductatio, legislatio, aditus in curiam, aduocatio, militia pro patria, legatio, largitio, sed contrà peregrè otio, tanquam loto, gustato, vitam, & eam non breuem, sed longissimam sermonibus, libris, deambulationibus dediti transegerint, non est obscurum, quin aliorum magis scriptis atque dictis, quàm suo sensu iudicióque, ducti vixerint, vt qui in ea, quam epicurus & Hieronymus laudant, quiete toti consenuerint. Nam ipse etiam Chrysippus in libro quarto de vitis, nihil putat otiosam vitam à voluptaria differre. Verùm ipsa eius verba adscribam. Qui putāt otiosam vitam Philosophis maximè cōuenire, ij mihi à principio videntur errare. Nam arbitrantur delecta

" *lectationis, aut huiusmodi alicuius rei gra-*
" *tia philosophandum esse, vitámque sic, hoc*
" *est, si verè res perpendatur, suauiter tradu-*
" *cendam.* Neque enim ignorare nos oportet hanc eorum de philosophia opinionẽ, quam multi apertè dicunt, non pauci verò obscurius significant. Ecquis igitur verius in isthac otiosa vita cõsenuit, quàm Chrysippus, Cleãthes, Diogenes, Zeno, Antipater? qui patriam quoque suam non alia de causa dereliquerunt, quàm vt in suauiore vita & balteo otiosi sermonibus vacarent. Aristocreon itaque Chrysippi discipulus ac familiaris, quam posuit, statuæ hoc elegium inscripsit:

Hic Academiæ nodorum est certa securis
Chrysippus iuuenis. Stitit Aristocreon.

Hæc igitur securis est non iuuenis modò Chrysippus, sed etiam ille senex, ille, qui regiæ politicæque vitæ laudator otiosam nihil à voluptaria differre putat. Qui verò ex eis ad Rempub. accedunt, magis etiam

decretis suis repugnant. Nam *magistratus, iudicis, senatoris, legislatoris, munere funguntur: supplicio, præmio afficiunt, quasi ciuitates essent, quibus præsunt, quasi senatores ac iudices essent, qui dignitates eas sortiuntur, quasi imperatores, qui suffragiis sublatarum manuum ductandis exercitibus creantur, quasi denique leges essent eæ, quas* Clisthenes, *Lycurgus,* Solon *tulerunt, cùm malos eos, & stultos fuisse dicant.* Quare *etiam cùm* Remp. *capessunt, ipsi se refellunt.*

SED ET *Antipater in libro de* Cleanthis *&* Chrysippi *dissensione memoriæ prodidit,* Zenonem *&* Cleanthem *ciuitate ab* Athenienſibus *donari noluisse, ne suam patriam sic offendere viderentur.* Quòd *hæc quidem eorum recusatio, si fuit honesta, turpem fuisse conuincat Chrysippi acceptationem, qui in eam ciuitatem adscribi voluit, nunc non disputabo.* Illud *certè magnam & absurdam repugnantiam*

continet,

continet, quòd nomina sola patriis suis seruabant, cùm corpora, & vitæ actiones, fructúsque in tam longinquam peregrinitatem transtulissent. Quod perinde est, ac si quis, vxore dimissa, cum alia viueret, cubitaret, liberos ex ea susciperet, nollet tamen cum ipsa instrumenta nuptialia conficere, ne priorem iniuria videatur afficere.

RVRSVS *Chrysippus, in libro de rhetorica scribens, Sapientem sic causas oraturum, magistratus gesturum, tãquam diuitiæ, gloria, sanitas sint res bonæ, confitetur disputationes suas domi nos cõtinere, à rep. auocare, vtilitatibus ac actionibus vitæ decreta sua non conuenire.*

PRAETEREA` *Zenonis decretũ est, Templa ædificanda non esse. Templum enim, si vile est, nec sanctum est. Atqui fabrilium & mechanicorum operum nullum magno æstimandum, sed omne vile iudicandum est. Verùm qui decretum istud, vt rectum, laudant, iidem in templis initiantur,*

arcem ascendunt, supplicant statuis, templa coronant: cùm sint tamen ista fabrorum & mechanicorum hominum opera. Itáne *verò Stoici putant Epicureorum inconstantiam redargui, quòd Diis operantur, cùm clarius ipsi se refutent, in aris ac templis sacrificantes, quæ nec esse, nec ædificari debere contendunt.*

ZENO PLVRES *& differentes inter se virtutes facit, Platonis more, vt prudentiam, fortitudinem, temperantiam, iustitiam, quasi sint indiuiduæ quidem, sed tamen vt aliæ atque aliæ inter se discrepent.* Rur*sus singulas definiens, fortitudinem dicit, prudentiam esse in rebus gerendis atque efficiendis, iustitiam verò prudentiam esse in rebus distribuendis versantem: ac si virtus quidem sit vna, sed pro rerum habitu ac qualitate in actionibus differre videatur.* Neque *verò* Zeno *solus in istis sibi contrarius esse apparet, sed etiam Chrysippus secum ipse pugnat: quippè qui Aristonem*

quidem

quidem reprehendat, dicentem vnius virtutis reliquas esse habitus, Zenoni verò patrocinetur, quomodo dixi, singulas virtutes definienti.

CLEANTHES *autem in commentariis rerum naturalium dixit tonum esse ignis ictum: ac si tantus in animo fiat, vt exequendis officiis sufficiat, vim ac robur appellari: deinde hæc ipsa verba subiicit:*
„ Hæc vis, hoc robur, quando in obiectis re-
„ bus perseueranter tuendis existit, constan-
„ tia est: quando in tolerandis cernitur, for-
„ titudo est: circa dignitates verò, iustitia:
„ circa appetitiones, ac declinationes, tem-
„ perantia seu modestia est.

ZENO *ei, qui dixerat,*

Iudicium expedias neutri, ni dicat vterque;

huiusmodi ratione contradicebat: Siue probauit, qui prior dixit, non est audiendus posterior: quippe finem habet quæstio: siue non probauit, nec hoc casu alter est audiendus. Nanque perinde se res habet, ac si cita-

5

tus prior non audiuisset, aut exaudita citatione non dixisset, sed cantillasset. Ergo siue probauit prior, siue id minus, posterioris oratio non est audienda. Verum is qui hac interrogatiuncula est argutatus, posteriorem se audiendum putauit, cùm aduersus Platonis de Repub. *libros scripsit, cúmque sophismata soluit, ac proinde discipulos iussit dialecticam assumere, vt potē ad dissoluendas captiones valentem. Atqui siue* Plato *demonstrauit, siue non demonstrauit ea, quæ in libris de* Repub.*tradidit, neutro sanè pacto non modò necesse non fuit* Zenonem *, velut posteriorem dicturum, contra ea scribere, sed etiam superuacaneum prorsus ac inane.* Hoc idem de Sophismatum *solutione licet dicere.*

CHRYSIPPVS *putat, iuuenes audire debere primùm* Logica, *deinde* Moralia. *posteà* Physica: *his autē consequenter disputationem de* Diis *vltimam assumere.*

Hæc

6

Hæc quamuis multis in locis ab eo dicantur, satis tamen erit apposuisse, quæ quarto de vitis libro his verbis scripta reliquit:
» Primum itaque mihi videtur, quomodo ve-
» teres rectè dixerunt, tria esse præceptorum
» genera, quæ ad Philosophum pertineant,
» Logica, Moralia, Naturalia. Deinde ex his
» primo loco poni oportet Logica, secũdo Mo-
» ralia, tertio Naturalia. Naturalium verò
» ille de Diis tractatus vltimus instituatur
» oportet: vnde τελετὰς etiam appellarunt
» huiusmodi traditiones. *Verùm hanc de Diis partem, quam ait vltimam poni oportere, illic præponit, ac ante omnes morales quæstiones exponit. Neque enim de finibus, neque de iustitia, neque de bonis malísque rebus, neque de nuptiis, liberorúmque educatione, neque de lege Réque publica, verbum vllum facit, nisi quatenus ij, qui scita in vrbibus rogant, præscribunt Bonam fortunam, eatenus ipse quoque præscribit Iouem, Fatum, Prouidentiam, Mun-*

dum

dum hunc vnum & finitum vna vi contineri. Quorum nihil, nisi mediis de natura disputationibus permisto, altéque temperato persuaderi potest. Sed audi, quæso, quæ de his in tertio de Diis libro dicit: Aliud enim « *principium, aliúsve ortus iustitiæ nullus* « *reperiri poterit, quàm is, qui à* Ioue *naturáque communi ducatur.*Hinc *nanque opor*« *tet omne, quod huiusmodi est, originē suam* « *trahere, si quicquam modò de bonis malísq;* « *rebus dicturi sumus.* Rursus *in naturalibus positionibus:* Aliunde enim, *aut certè à* « *commodiore principio accedi non potest ad* « *disputationem de bonis & malis rebus, de* « *virtutibus, de felicitate, quàm si à communi natura, atque à mundi gubernatione proficiscatur oratio.* Et *infrà:* Oportet *siquidem his connectere disputationem de bonis* « *& malis rebus, cùm non sit aliud earum* « *conuenientius initium, vnde aptentur, quóve referantur: nec scientia naturalis alia de* « *causa debeat addisci, quàm vt, quomodo* «

distent

„ *distent à malis bona, cognoscammus. Sic Chrysippo simul ante, & post moralia naturalis disciplina ponitur. Quinimo prorsus implicita est ordinis inuersio ac confusio, si post hæc est illa statuenda, sine qua nihil eorum comprehendi potest: manifestáque est secum digladiantis hominis pugna, qui ponit naturalem scientiã principium illius, quæ est de bonis & malis, rursus verò iubet eam non post, sed ante illam tradi. Quod si quis dixerit, Chrysippum in commentario de rationis vsu scripsisse, quòd non sit omnino abstinendũ à reliquis ei, qui logicam primo loco addiscit, sed & ex illis, quantum res fert, assumẽdum: vera quidem is dicet, sed eadem oratione nostram confirmabit reprehensionẽ. Nam secum pugnat Chrysippus, alibi iubens disputationẽ de Deo assumere vltimã, seu* τελευταῖον, *vt quæ propterea* τελετὴ *nominetur: rursus alibi dicens, eandem simul cum primis assumẽdam. Hoc nanque modo perit ordo, si omnia in*

omnibus

omnibus locis sunt inculcanda, si in singula ex cæteris omnibus aliquid hauriendū. Imò, quod maiorē repugnantiā habet, dicā. Cùm disputationis de bonis ac malis instituendæ exordiū fecisset illam de Diis *quæstionem, non iubet, vt ab hac de* Dijs *incipientes, illā de moribus aggrediamur: sed hanc aggredientes, illam de* Diis*, prout res postulabit, adhibeamus: deinde ab illa de moribus ad hanc de* Dijs *transitum faciamus: sine qua tamen negat vllum ad illam principium, aut adiumentum suppetere.*

I L L A M *in vtranq; partem differendi rationem negat se quidem in totum reiicere, verùm ea cautè vtendum esse monet, scilicet vt, quomodo in iudiciis fieri solet, sic in disputationibus nō defendamus, sed dissoluamus contrariorū probabilitatem.* Nam *qui « assensus retentionem in omnibus probant, « eos par esse ait hoc facere, cùm ipsorum in- « stituto conueniat & conducat.* Illis *sanè, qui « sciētiam, qua constāter viuamus docere atq; «*

indere

„ *indere volunt, conuenit cõtraria suis separa*
„ *tè ordinibus disponere, eósq; qui introducun*
„ *tur, certa via ac limite à principio ad finem*
„ *vsq; dirigere, ita vt, vbi res postulat, etiam*
„ *cõtrariorum argumentorũ fieri mẽtionem,*
„ *ibi sanè fiat, sed cum probabilitatis ipsorum*
„ *dissolutione, quomodo in iudiciis fieri solet.*
Hæc enim sũt ipsa Chrysippi verba. Quòd itaque sit absurdũ, Philosophos contrarias disputationes exercere debere, non cum assertione, sed causidicorum more, cum vexatione damnóque veritatis, quasi non veritatis inueniẽdæ, sed victoriæ pariendæ causa contendere debeant, dictũ est alibi contra Chrysippum. Quòd verò ipse non in paucis, sed in plerisque locis contrarias iis, quas approbat, disputationes tã validè, studiosè, ambitioséq; confecerit, vt nõ sit cuiusuis hominis assequi, quid ipsi probetur, ipsi certè Stoici dicunt, admirantes vim viri, putãtésq; Carneadẽ nihil, quod suũ sit, dicere, sed ex iis, quibus quid in cõtrariã partẽ dici posset,

Chrysippus tentauit, ex iisdem, inquam, principiis profectum dissertationes ipsius inuadere, sæpéque interea citare,

Δαιμόνιε φθίσει σε τὸ σὸν μένος.

Conficiet diuine tuum te robur.

Quippe qui magna præbeat argumenta cõtra sese iis, qui placita conuellere, ac dissicere velint. De eis verò, quæ contra cõsuetudinem edidit, ita se iactitant, ac magnificè loquuntur, vt ne, si omnes quidem omnium Academicorum libri congerantur eòdem, dignos esse dicãt, qui cum disputatis Chrysippo contra sensus conferantur. Hoc cùm *dicunt, suam imperitiã, aut sui amorem produnt. Illud certè verũ est, quòd, cùm voluisset rursus consuetudini, & sensibus patrocinari, se ipso fuit inferior, scriptúmque scripto infirmius edidit: adeò vt ipse secum pugnaret, semper quidem iubens opponere contraria, non cum defensione, sed cum demonstratione quòd sint falsa: ipse tamen se grauiorem præbens suorum decretorum* refuta

refutatorem, quàm defensorem. Item *alios quidem monens, vt contrariam disputationem vitent, quippe quæ comprehensionem reuellat, ipse verò studiosius eam tollentia, quàm confirmantia colligens.* Atque *quod hoc ipsum reformidet, apertè satis ipse declarat libro quarto de vitis, cum ita scribit:*
» Nequaquam *temerè, & quomodolibet con-*
» *traria disputatio proponenda est, aut ad*
» *contraria probabilia respondendum, sed*
» *cautè, ne ab iis ablati comprehensiones di-*
» *mittant, eò quòd neque satis intelligere,*
» *poßint eorum solutiones, neque ita cöpre-*
» *hendant, quin ipsis comprehensa facilè pos-*
» *sint excuti.* Nam *illi etiam, qui ex con-*
» *suetudine comprehendunt, & sensa, & re-*
» *liqua ex sensibus orta, tum* Megaricis, *tum*
» *compluribus aliis validioribus interroga-*
» *tionibus circumacti facilè produnt.* Libenter *itaque* Stoicos *percontarer, vtrùm* Megaricas *interrogationes validiores putent illis, quæ sunt à* Chrysippo *contra consue-*

tudinem sex libris conscriptæ. An verò isthuc ex ipso Chrysippo exquirere oportet? Attende siquidem, quid de Megarica ratione scribat in libro de rationis vsu ad hunc modum: Quale quiddam euenit in "
Stilponis, ac Menedemi ratiocinandi modo. "
Nam, quamuis fuerant ij viri sapientia "
clari, nunc tamen argumentandi ratio, qua "
vtebantur, in ipsorum ignominiam conuer- "
sa est, vt negotium hominum partim craf- "
sius, partim apertè captionibus vtentium. "
Has quidem, optime vir, conclusiones, quas derides, vocásque probra eas proponentium, vt quæ manifestum vitium aut malitiam in se habeant, nihilominùs times, ne aliquos à comprehensione abducant.
At verò tot libris à te ipso contra consuetudinem scriptis, quibus addidisti, quicquid post inueneras ipsum Arcesilaum superare contendens, existimasti te lectorum neminem conturbaturum? Neque enim Chrysippus nudis modò epiche-

remati

10

rematibus contra consuetudinis autoritatem vtitur: sed, vt in causa forensi, commotis affectibus, ipse quoque commotus, eam saepe dicit stulta, ac vana loqui. Ne *vllam itaque sibi reliquam defensionem faceret, qua neget se sibi contraria dicere, in* Naturalibus *positionibus haec scri-*
» *psit:* Licebit *verò etiam comprehenden-*
» *tem aliquid in contrariam partem dispu-*
» *tare, ac quae rei inest, defensionem ad-*
» *hibere: nonnunquam verò, quamuis neu-*
» *trum comprehendat, ad vtrunque tamen,*
» *quae suppetunt differere.* Porrò *cùm in libro de rationis vsu dixisset, non oportere rationis vi ac facultate in rebus non conuenietibus abuti, quomodo nec armis, haec sub-*
„ *iecit:* Nanque *ea oportet vti ad inuentionē*
„ *veri, ac verisimilium, quae sunt vero cogna-*
„ *ta: minimè autem ad contrariorum excogi-*
„ *tationem, quamuis multi hoc faciant.* Mul*tos nimirum appellat, eos qui assensum inhibent.* Atqui *illi quidem neutrum con-*

trariorum comprehendentes ad vtrunque disputant, quasi hoc vno, aut potissimo modo, siquidem est aliquid comprehensibile, veritate sui comprehensionem præbente. Tu verò Chrysippe, qui illos accusas, osten dis te in rebus inutilibus ac obfuturis ratiocinandi facultate abutentem ex ambitiosa contentione iuueniliter lasciuire, & cùm contraria scribis, eis quæ de consuetudine comprehendis, & cùm alios hoc cum defensione facere commones.

AIVNT *Stoici, perfectum quod est, officium esse legis iussum: delictum verò legis prohibitionẽ. Quare legem multa malis interdicere, nihil verò faciundum imperare.* Neque enim possunt rectè facere. *Atqui quis nescit fieri non posse, quin peccet is, qui rectè facere nequit? Sic efficiunt, vt lex ipsa secum pugnet, imperans ea, quæ homines facere non possunt, contráque vetans, à quibus sibi temperare nequeunt. Nam qui non potest temperatè viuere, viuat*

uat intemperanter oportet: quíque ſapere nequit, deſipiat neceſſe eſt. Quid quòd ipſimet dicunt, eos qui vetant, aliud dicere, aliud vetare, aliud imperare? Quippe qui dicit, ne fureris, hoc ipſum dicit, ne fureris: vetat verò furari. Nihil itaque malis lex interdicit: alioquin imperabit aliquid. Ac Medicum dicunt imperare diſcipulo, vt ſecet, ac vrat, omiſſis aduerbiis, opportunè, ac mediocriter. Item Muſicum iubere diſcipulo, vt lyram pulſet, & canat, citra illas adiectiones, ſcitè & conſonè. Quare plectunt eos, qui hæc iuſſa inſcitè & prauè obeunt. Nam vt rectè fierent, imperata ſunt: iſti verò non rectè ſunt exequuti. Itaque & ſapiens cùm ſeruum iubeat aliquid dicere, faceréve, eúmque deinde, quòd non opportunè atque decenter imperium faceſſit, puniat: certum eſt, quòd tale officium imperarit, quod medium non ſit, ſed perfectum. Quòd ſi magnum quid ſapientes imperant vitioſis, quid vetat legis imperia

talia esse? Quid quòd autore quidem Chrysippo appetitio sit hominis ratio, ipsi, vt aliquid faciat imperans, quomodo in libro de lege scripsit. Sequitur itaque auersionem esse rationem vetantem, & declinationem esse cautam declinationem. Quapropter & cautio est ratio vetans sapientem, cùm ea sit non stultorum, sed sapientum propria. Quòd si igitur aliud quiddam est sapientis ratio, aliud ipsa lex, fiet, vt sapientes habeant rationem, quæ est cautio, legi contrariam. Sin nihil aliud est lex, quàm sapientis ratio, reperimus legem vetantem sapientes facere, quæ cauent.

Ait Chrysippus nihil esse stultis vtile, stultorum neminem vsum habere, aut indigere. Postquàm hæc dixit in officiorum rectorum primo, rursus ait, & commoditatem, & gratiam ad media officia pertinere, quorum nihil, ipsorum sententia, sit vtile. Sed nec natura accommodatum,

12

» *datum, nec conueniens quicquam stulto*
» *esse his verbis ait: Per se verò, & sponte sua, nec virtute ornato alienum quicquàm, nec ea vacuo quicquàm conueniens est: quandoquidem hoc bonum est, illud malum.* Quî fit ergo, quòd hæc, quæ etiam moralis Philosophi propria sunt, in omnibus naturalis scientiæ libris ad fastidium vsque repetit, quòd statim ab ortu nobis ipsis partibúsque ac natis nostris conciliamur? Sed & in libro primo de iustitia, feras, ait, piscibus exceptis, fœtibus suis conuenienter pro ipsorum indigentia conciliatas esse. Nam fœtus ipsi à parentibus nutriuntur. Verùm nec sensus est eis, quibus nullum est sensile: nec conciliatio, quibus nihil est accommodatum natura. Nam conciliatio videtur esse sensus, & apprehensio eius rei, quæ natura sit accommodata. Atque hoc decretum omnium præcipuis consentaneum est.

Item Chrysippus satis ostendit, se huic decreto accedere, licet multa contra id scripsit. Neque vitium vitio, aut peccatum peccato maius esse, neq; virtutē virtute, aut rectum officium aliud alio praestantius: quomodo sanè scribit in tertio de natura: Vt " Ioui conuenit de se, vitáque sua gloriari, " magnificè sentire, ac, si licet ita loqui, " ceruicem erigere, capillum nutrire, magna " verba iactare, cùm dignam iactatione vitam " vixerit: sic omnibus bonis haec eadem " conueniunt, vt pote qui nulla in re à Ioue " superentur. *Verùm ipse rursus in tertio de iustitia scribit, eos iustitiam tollere, qui voluptatem statuunt finem: qui verò eam bonum modò dicunt esse, non item. Sic se verba habent:* Fieri siquidem potest, " vt quãuis voluptati tribuamus, vt bonum, " non etiam finis sit, cùm ex rebus propter " se expetendis sit etiam honestum, seruemus " nihilominus iustitiam scilicet, vt definiamus " honestum, & iustitiam esse maius bonum " voluptate. "

voluptate. Quòd si quod honestum est, id solum bonum est, peccat quidem certè, qui voluptatem dicit esse bonum: verùm minùs eo peccat, qui eãdem bonorum finem constituit. Hic siquidem tollit è medio iustitiam, ille seruat hic communionem societatémque vitæ, vt rem cassam, exterminat, ille verò probitati ac humanitati locum relinquit. Prætereà vt illa in libro de Ioue dicta, Virtutes augeri, & transire, prætermittam, ne verba videar reprehendere, tametsi in hoc genere, & Platonem, & reliquos Chrysippus acerbè mordeat: sanè cùm vetat nos omne omninò cum virtute factum laudare, aliquam officiorum inter ipsa differentiam indicat, vt cùm in libro de Ioue
» sic differit: Quæ nanque cum virtute
» fiunt, ea sunt hominum naturæ amica. Ho-
» rum etiam sunt, quædam producta, cu-
» iusmodi, exempli gratia referantur, digi-
» tum fortiter extendisse continenter ab-

stinuisse capulari vetula, citra errorem «
intellexisse, tria non esse quatuor plenè. Ta- «
lium profectò rerum nomine, qui aliquem «
laudare instituit, frigeat necesse est. Ho- «
rum porrò similia sunt illa, quæ in ter-
tio de Dijs commentario dicta sunt: Nam «
arbitror etiam laudes alienas fore digni- «
tate, ac natura rerum huiusmodi, quæ à «
virtute tamen proficiscantur, puta quòd «
aliquis abstinuit anu moribunda, quòd «
muscæ morsum tolerauit. Ecquem ergo «
alium expectat iste decretorum suorum reprehensorem? Nam si talium rerum laudator friget, multò certè magis friget, qui harum singulas posuerit rectum officium & magnum & maximum. Nam si paria sunt hæc, fortiter facere, & muscæ morsum perferre: temperanter viuere, & anu abstinere: nihil arbitror interesse, hæccine propter, an illa, studiosum virum laudemus. Item secundo de amicitia libro, docens non oportere ob quælibet

libet peccata dissoluere amicitiam , his
» *verbis vtitur* : Nam *conuenit ad quæ-*
» *dam prorsus conniuere , quibusdam pa-*
» *rùm , quibusdam etiam magis attendere:*
» *quædam verò prorsus amicitiæ dissolu-*
» *tione dignari.* Sed & *quòd maius est,*
eodem libro dicit , debere nos cum qui-
busdam maiorem , cum quibusdam mino-
rem amicitiam contrahere , vt nobis alij
sint aliis amiciores. Verùm *enimuerò*
longius huiusmodi varietate procedente,
siquidem hi tali , illi tanta amicitia , rur-
sus alij tantillo fidei & similium digni
iudicabuntur , quid aliud hic Chrysippus
effecit , quàm vt istarum etiam rerum ma-
gnas differentias relinqueret ? Quinetiam
in commentario de honesto , vt probet
solum bonum esse , quod honestum sit,
huiusmodi conclusionibus vtitur : Quod
bonum est , id legendum est : quod ta-
le est , id placet. Quod *verò placet , est*
laudabile : hoc autem honestum est. Item
hoc

hoc modo: Quod bonum est, id gaudium affert. Quod gaudium affert, magnificum est: hoc verò est honestum. Sed hæ rationes pugnant cum illa. Siue enim omne bonum est laudabile, etiam illud à vetula sibi temperare, esset laudabile: siue non omne bonum est magnificum ac gaudio dignum, οἴχεται conclusio. Sed enim fieri potest, vt frigidum sit ac ineptum, ob res huiusmodi laudare alios: ipse tamen Chrysippus deridiculus non sit, si de talibus rebus gaudeat ac glorietur. Ac cùm in multis quidem talis disputator est, tum verò in contradictionibus aliorúmque refutationibus ne sibi contrarius sit, minimum laborat.

NAM IN *commentariis de exhortando, cùm reprehendit Platonem dicētem non esse vitam vitalem ei, qui neque ab alio didicit, neque ipse scit viuere, his ipsis verbis vtitur: Talis enim oratio & ipsa secum* «
pugnat, & minimè omnium est adhortato- «
ria. Primùm enim cùm ostendit nobis op- «
timum

» *timum esse non viuere, censetque quodam-*
» *modo moriendum esse, ad alia potius nos*
» *adhortabitur, quàm ad philosophandum.*
„ Neque enim philosophari potest mortuus:
„ *sed nec is sapiens euadet, qui diuturnam*
„ *quidem, sed malignam & imperitam vitam*
„ *produxerit.* Et *infrà*: Etiam malis con-
„ *uenit in vita manere.* Deinde hæc ipsa ver-
„ *ba scribit*: Primùm enim virtus nuda nihil
„ *affert, quare viuere velimus.* Eodem mo-
„ *do nec vitium tantum momenti habet, vt*
„ *propter id vita cedere debeamus.* Hîc cer-
*tè non est necesse nobis alios libros euolue-
re, vt ostendamus Chrysippum sibi repu-
gnare, cùm in his ipsis commentariis mo-
dò illud* Antisthenis *cum laude proferat,*
Oportere *nos aut mentem, aut restim com-
parare.* Item *illud* Tyrtæi,

Mentis, quàm mortis, metù tenenda prior.

*Verùm quid aliud hæc sibi volunt, quàm
mortem vita conducibiliorem malis ac stul-*

tis esse? Modò illud Theognidis corrigens dicat, non oportuisse Theognidem scribere,

Pauperiem fuge,

Sed multò potius ita,

Sic vitiũ fuge, Cyrne, vt tu vel in æquora vasta,
Rupéque de aëria præcipitare velis.

Quid ergo aliud facit Chrypsippus, quàm vt quas res ac sententias ipsemet approbet, ac scribat, easdem ab alius scriptas expungat ac deleat? Nam & Platonem reprehendit, quòd ostendat conducibilius esse omninò non viuere, quàm malè, & stultè viuere, & contrà Theognidi consulit, vt vitandi vitij ergò de saxo se præcipitet, & in mare abiiciat. Sic quamuis Antisthenem laudet, quòd stultos ad laqueum compellit, illum tamen reprehendit, qui dixit tanti non esse vitiũ, vt propter id vita sit excedẽdum.

In illis verò, quæ contra Platonẽ ipsum de iustitia scripsit, statim à principio inuadit illam de Diis disputationem, dicítque nec Cephalum rectè nos ab iniuria Deorum

rum metu auertere, confutatúque facilem esse ipsam de vindicta diuina disputationem, ac multas in contrariam partem distrahentes probabilitates ex se proferre, vt quæ nihil differat ab Acco, *&* Alphito, *quarum terrore pueros prauo otio mulieres arcere solent.* Postquam Platonem *sic derisit, alibi rursus laudat, sæpéque citat illa* Euripidis:

Sed est Iuppiter, súntque Dij mortalium
Mala aspecturi, si quis hæc dicta ridet.

Quomodo *etiam* Hesiodia *illa protulit in primo de iustitia:*

Iuppiter hisce malũ de cœlo immiserat ingẽs,
Atq; famẽ, atq; simul pestẽ, populos populãtes.

Hæc *ait* Deos *ideò facere, quò malorum supplicio deterriti probi minùs tentent improborum facta imitari.*

ITEM IN *commentariis de iustitia, cũ hoc præmisisset,* Quòd *ij, qui voluptatẽ ponunt bonum esse, non etiam finem possunt etiam iustitiam tueri: hoc, inquam, cùm po-*
» *suisset, illa ipsa verba subiunxit:* Fortaßis

enim

enim quamuis voluptas bonum, non etiam "
finis, ponatur: cùm ex rebus propter ſe ex- "
petendis ſit etiam honeſtum, tueri poteri- "
*mus iuſtitiam, modò quod honeſtum, & * "
iuſtum eſt, id voluptate maius bonum eſſe "
definiamus. Atque hæc quidem in illis de "
iuſtitia commentariis de voluptate ſcri-
pſit. In aliis verò contra Platonem, cùm
eum reprehendit, quòd videatur ſanitatem
dicere bonum, ait nos non ſolùm iuſtitiam,
verùm etiam animi magnitudinem tollere,
& temperantiam, reliquáſque omnes vir-
tutes, ſi voluptatem, aut ſanitatem, aut
quicquam aliorum, quæ honeſta non
ſunt, bonum ponamus. Quæ itaque pro
Platone contra Chryſippum dici debeant,
alibi ſcripta ſunt. Verùm hoc loco manife-
ſta eſt repugnantia, cùm nunc dicit iuſti-
tiam ſeruari, ſi ponatur cum honeſtate
etiam voluptatem eſſe bonum: rurſus eos o-
mnes ſublatæ virtutis accuſat, qui aliud
quicquam, quàm quod honeſtum ſit, bonum
eſſe

esse statuunt. Ac ne vllam suæ sibi repugnantiæ iustam depulsionem relinquat, vbi aduersus Aristotelem de iustitia scribit, negat eum rectè dicere, quòd tollitur iustitia, & cum ea reliquæ virtutes omnes, si voluptas statuatur finis. Nam Chrysippus ait, iustitiam ab ipsis reuera tolli, reliquas tamen virtutes posse saluas restare, ita quidem vt quamuis per se non fuerint expetendæ, bona nihilominus, & virtutes sint futuræ. Deinde vnamquamque suo nomine appellat. Sed eius verba
» *præstat asscribere : Nam per huiusmodi*
» *rationem, vt appareat voluptas esse finis,*
» *non tamen, mea sententia, totum hoc genus*
» *reliquarum virtutum sublatæ iustitiæ in-*
» *cludetur. Quare dicendum est, nec vir-*
» *tutem vllam propter se expetendam esse,*
» *nec vitium fugiendum, sed hæc omnia ad*
» *propositum scopum, seu finem referenda,*
» *spectandáque esse. Nihil tamen prohibebit,*
quò minus per se sint virtutes, & in bono-

rum numero fortitudo, prudentia, continentia, tolerantia, & si quæ sunt aliæ generis eiusdem, contrariæ verò res fugiendæ sint. Ecquis ergo fuit vnquàm isto ad disputationum concertationes improbius audax? qui duos præstantissimos Philosophos increpuit, alterum, quòd totã virtutem tollat, non ponens id solum bonum esse, quod honestum sit: alterum, quòd, voluptate fine constituta, reliquam virtutem omnẽ, excepta iustitia, seruari non posse arbitretur. Mirifica hominis licentia, differentis ita de rebus eisdem, vt quæ ipse ponit aduersus Aristotelem, ea ipsa rursus contra Platonẽ disputans euertat. Atqui in demonstrationibus de iustitia disertè dicit, omne rectũ officium, & legitimam actionẽ, & iustam actionem esse. Quod autem cum continentia, aut tolerãtia, aut prudentia, aut fortitudine fit, est rectũ officium: quare erit etiam iusta actio. Quĩ fit ergo, vt quibus prudentiã, & fortitudinem, & continentiam relinquit, nõ etiam iustitiam

stitiam eisdem relinquat? cùm omnes quæcunque cũ officio in aliquo genere dictarum virtutum faciunt, statim & cum iustitia faciant.

Quod verò Plato dixit, iniuriã, quæ sit animi pestis ac perturbatio, nec in ipsis ea præditis vim suã amittere, sed ipsũ malũ & iniustũ hominẽ secum cõmittere, collidere, ac perturbare, reprehendẽs Chrysippus ait absurdè dici, seipsum iniuria afficere, cùm iniuria in alterum non in facientem tendat. Verùm horum oblitus contrà scribit in demonstrationibus de iustitia, eum qui iniuriã infert, ipsum à se affici iniuria, séque ipsum violare, quoties alium lædit: quippe extitit ipse sibi in legem peccandi causa, séque ipse indignè læsit. Ac in scriptis quidem contra Platonem, quòd iniuria in alterum, non in seipsum dicatur, illa literis mãdauit: Nam qui
" *priuati sunt iniurij, cõstant ex pluribus simi*
" *libus cõtraria dicentibus: cùm & alioqui sic*
" *accipiatur iniuriæ vocabulũ, quasi pluribus*

insit iniuriosè erga se ipsos affectis, in vnum verò nihil tale competat, sed quisque sit iniurius quod ad eos attinet, quibuscum contrahit. Contrà verò in demonstrationibus ita colligit, iniurium etiam seipsum iniuria afficere: Lex *vetat, quenquam esse dolo malo causam adiuuantem violandi legem. Sed iniuria est delictum, seu legis violatio. Qui itaque causa sibi ipse dolo extitit iniuriã inferendi, in seipsum legẽ egreditur. Qui autem in aliquem delinquit, contra legem eundem iniuria afficit. Qui itaq; quemuis afficit iniuria, etiam ipse semet afficit iniuria.* Rursus: *Peccatum est è genere dãnorum, seu læsionum, & quicunq; peccat, in se ipsum peccat. Quare quicunq; peccat, ipse se indignè lædit. Quod si hoc est, iniuria sese afficit. Præterea & sic concludit: Qui in alterius persona legem violans læditur, ipse se lædit. Hoc autem est afficere iniuria. Quare qui iniuria afficit, etiam in quolibet omnis omnino ipse se iniuria afficit.*

DISPVTATIONEM *de rebus bonis & malis, quã ipse introducit, ac probat, cõuenientissimã ait esse vitæ, maximéq; prænotiones insitas attingere. Atq; hæc quidem dixit in libro exhortationũ tertio. Verùm in primo ait, hanc disputationẽ abstrahere hominẽ ab aliis omnibus, tanquam nihil ad nos pertinentibus, neque ad felicitatem quicquam conferentibus. Vide itaque quomodo sibi cõsentanea dicat, pronũtians eum qui nos abstrahit à vita, sanitate, quiete, sensuum integritate, dicítq; has res nihil ad nos pertinere, quas à* Diis *petimus, eum, inquã, pronuntians vitæ ac communibus anticipationibus maximè consentire. Verùm ne repugnantiam negandi facultas esset, in tertio de iustitia hæc dixit: Quare propter excellentẽ magnitudinem, & pulchritudinẽ, fabulis ac fictis rebus similia, nec hominis naturæ ac ingenio congruentia, videmur dicere. Quomodo quisquã clarius confessus fuerit, se sibi cõtraria dicere, quàm iste, qui scribit*

ea congruere vitæ, maximéque notitias insitas attingere, quæ tamen propter hyperbolen ait figmenta videri, ac supra hominẽ, supráque humanum ingenium dici?

Pronuntiat Chrysippus naturã infelicitatis esse vitium. Sic enim in omnibus libris naturalibus, ac moralibus scribit, ac contendit, vitiosam vitã, & infelicem vitam esse prorsus eandẽ. In tertio verò de natura, cùm præmisisset, quòd conducibilius sit, amẽtem & excordẽ viuere, quàm nõ viuere, quãuis sapiens nunquam sis futurus: subiicit: Talia siquidẽ bona sunt hominibus, vt quodãmodo mala sint mediis priora. Quod itaq;, cùm in aliis scriptis dixisset, nihil vtile stultis hîc cõtrà dicat, stultã vitam cõducere, id sine maiori reprehẽsione prætermitto. Quod verò mediis, quæ apud Stoicos, nec mala, nec bona sunt, mala præualere dicit, nihil aliud dicit, quàm non malis mala præualere, ac quod infelix est, conducibilius esse eo, quod est nõ infelix. Sic quod est nõ infelix, arbitra

tur incommodius, ac proinde dãnosius esse infelici. Cùm vult igitur hanc absurditatem
» *extenuare, hæc de malis subiicit:* Non *sunt*
» *autẽ hæc præualẽtia, sed ipsa ratio, cum qua*
» *viuere magis cõuenit, etsi stulti simus futu-*
» *ri.* Primũ *itaq; vitium appellat mala, quæq; vitiũ participant: aliud prætereà nihil.* Vi*tiũ verò est rationale, vel potius ratio aberrans, ac deprauata.* Nihil *igitur aliud est, cũ ratione stultos viuere, quàm cum vitio viuere.* Deinde *viuere stultos, est viuere infelices, ac miseros. Quousque itaque hoc antecedit media?* Non *enim vsque ad felicitatem, ait Chrysippus, hoc præcedere infelicitatem.* Sed *nec vllo modo, aiunt Stoici, Chrysippus arbitratur aut mansionem in vita, bonis, aut abitionem malis annumerandam esse, sed in genere rerum, quæ natura mediæ sunt, collocandam.* Quare *& felicibus aliquando conuenit sese vita educere, contráque infelicibus in vita permanere.* Deinde *quæ maior hac reperiri*

potest repugnantia in isthac expetitione declinationeque rerum, quàm conuenire summè fœlicibus, propter defectum alicuius rerum indifferentium bonis præsentibus absistere, & indifferentium nihil eligendum aut fugiendum esse, sed solum id quod bonum est eligendum, solum malum fugiendum? Atque *vtrunque putant* Stoici. Fit *itaque eorum sententia, vt neque ad res expetendas, neque ad fugiendas, actionum suarum consilia accommodent, sed aliorsum dirigentes pro earum rerum ratione, quas neque fugiunt, neque expetunt, & viuant, & moriantur.*

CONFITETVR *Chrysippus maximam differentiam esse bonorum, & malorum, quod & necessarium est: siquidem hæc in extremam infelicitatem statim deijciunt, illa ad summam felicitatem euehunt eum, ad quem accedunt. Bona verò & mala esse sensilia, secundo de fine his verbis scribit:* Q*uòd enim sensibilia sint bona &* "
mala,

» *mala, & his asciscit dicere:* Nam *non solum veri affectus, eorúmque species, putà dolor, metus & cætera generis eiusdem, sensu percipi possunt, sed etiã furtum, scortatio, & similia sensum sui adferunt.* Om- *ninò enim stultitia, timiditas, & alia nõ pauca vitia, itẽ non solùm lætitia, beneficentia, & aliorum multorũ officiorum recta exequutio, sed etiam prudentia, fortitudo, & reliquæ virtutes sensum excitant.* Ac *vt reliquam istarũ sententiarum absurditatem præteream, quis negabit, eas pugnare cum illis, quæ de suo Sapiente non sentiente dicunt?* Quomodo, *quæso, non est hoc longè absurdissimũ:* Eum, *qui fit ex malo bonus, ignorare præsens bonũ & sensibile, & magnam cũ malo differentiam habens, támq; non sentire adesse sibi virtutem, vt etiã vitiũ sibi adhærere putet?* Aut *enim ignorare dubitaréue nemo potest, vtrũ sit virtutibus præditus omnibus: aut exigua quædã, prorsúsque perspectu difficilis est dif-*

ferentia virtutis & vitij, felicitatis & infelicitatis, honestißimæ & turpißimæ vitæ, si quis in se harum rerum commutationem non sentiat.

IN VLTIMO *vnius illius de vitis corporis quatuor cōplexi libros ait Chrysippus*, Sapientem *non esse curiosum, sed rerum tantùm suarū satagere.* Sunt autem *hæc eius verba:* Equidem *arbitror prudentem & minimè curiosum esse, & paucorum curam agere, & sua negotia gerere, cùm sit eiusdem sapientiæ, sua tantùm, & pauca curare.* His *propemodum similia scripsit in libro de rebus propter se expetēdis, hisce verbis:* Videtur *enim reuera tranquilla & quieta vita extra periculum & lapsum collocata esse: id quod vulgus hominum non potest valdè perspicere.* Quòd *quidem ab* Epicuro *prouidentiam tollente propter otium, quo* Deum *beat, non valdè differat* Chrysippus, *hîc manifestum est.* Verùm *idem in primo de vitis ait,* Sapientem *sponte*

sua

sua suscepturũ regnũ, vt inde lucretur, ac si non potest ipse regnare, conuersaturũ conuicturúmque cum Rege, *itémq; vnà militaturum: quales reges erant* Hydanthyrsus Scytha, *&* Leucon Ponticus. *Apponã &* *hanc ipsius dictionem, vt videamus vtrùm quomodo ex nete & hypate fit consonãtia, sic sibi consentanea sit vita hominis, qui eam incuriosam & paucorum satagentem eligit, sed posteà cum Scythis equitat, &* Bosphorauorum *tyrãnorum res procurat, qualicunque tandem necessitate adigente.* Ait:
" *Quòd enim Sapiens militabit, viuétque*
" *cum regibus, rursus inspiciamus his con-*
" *sequenter, aliquibus sanè ne hæc quidem*
" *sentientibus propter similes causas, nobis*
" *tamen etiam hæc* Sapienti *concedentibus*
" *propter finitimas rationes.* Et *paulò pòst.* *Neque modò cum progressis aliquantum ad virtutis aditum, ac compositis certa vitæ ratione ac moribus, vt cum* Leucone *&* Hydanthyrso. *Callisthenẽ aliqui reprehen-*

dunt,

dunt, quòd ad Alexandrum nauigarit ſpe Olynthi inſtaurandæ, Ariſtotelis exemplo, qui Stagiræ reſtitutionem impetrauit. Ephorum, Xenocratem, Menedemum laudant, quòd Alexandri conſuetudinem refutarunt. At verò Chryſippus lucri gratia in caput præcipitem dat Sapientem in Panticapæum, & Scytharum ſolitudinem. Quòd enim quæſtus faciēdi gratia Sapientē ſuum ita tractet, etiā antè demonſtrauit, cùm tria lucri genera Sapienti maximè conueniētia demonſtrauit, ex regno putà, ex amicis, & ad hæc tertium, quod ex ſapientiæ venditatione exiſtit. Atqui cùm multis in locis ad faſtidium vſque hæc laudat,

Nam quid mortali, ni duo ſola?

tum verò in commentariis rerum naturalium dicit, Sapientem, etſi maximas facultates amittat, arbitraturum tamen ſe drachmæ vnius iacturam feciſſe. Iſto pacto Sapiētem illic attollit atq; exaggerat, rurſus hic in mercenariam vitam, ac ſapientiæ

tiæ venditationem abiicit. Ait nanque eum petiturum & præcepturũ mercedem, modò statim à primo, modò veniente die discipulo constituta. Ac hoc quidem posterius ait humanius esse, illud verò, præcipere, tutius videri, quòd locus hic (dilationem dico) iniuriæ sit opportunus. Sic enim
" *scribit:* Non *omnes qui sapiunt, mercedem*
" *eodem modo exigunt, sed aliter atque aliter*
" *maior pars, prout res tulerit, non hoc qui-*
" *dem promittentes se discipulum effecturos*
" *bonum, ídque anni spatio, sed illud modò*
" *quod in ipsis situm est, ad constitutum tem-*
" *pus se id curaturos. Et infrà:* T*empúsque*
" *dignoscet, vtrùm statim in ipso ingressu*
" *mercedem accipere oporteat, quomodo*
" *complures fecerunt, an verò dilationem*
" *concedere: quod etsi videri posit humanius,*
" *hic tamen locus iniuriæ magis obnoxius*
" *est. Verùm quomodo Sapiens pecuniarum contemptor fuerit, si virtutem argento syngrapha cauto tradit, ac quamuis virtutem*

non

non tradiderit, mercedulam tamen exigit, quasi suo functus sit officio? aut quî maior extiterit omni damno, si sollicitè cauet, ne in mercedula patiatur iniuriã? Nam nisi qui damno afficitur, iniuriam nemo patitur. Sic cùm in aliis scriptis pronuntiarit, Sapientem iniuriam pati non posse, hîc tamen ait locum istum, hoc est, dilationem iniuriã admittere.

In libro de Rep. ait, ciues voluptatis causa nihil facturos aut cõparaturos esse: laudátque Euripidem, cuius hæc citat:

Quo est opus mortali, ni duobus modó
Cereris fruge, &c.

Deinde paulò pòst laudat Diogenem in propatulo defricantem sibi penem, hæcque spectantibus dicentem. O si possem famen quoque hoc pacto à ventre depellere. Quàm constanti ergo ratione laudat eodem loco, & eum, qui voluptatem exterminat, & cum, qui voluptatis causa talia admittit, taliq; sese turpitudine contaminat?

Cùm

Cùm scripsisset itaque in libris de Natura, *quòd ea cõplures animantes pulchritudinis gratia produxit, vt quæ pulchra amet, & varietate delectetur, cúmque addidisset rem alienissimã, pauonẽ caudæ causa, ob eius scilicet pulchritudinem esse editũ: contrà libro de* Rep. *vehemẽter eos accusat, qui pauones ac philomelas alunt, velut cõtrarius legislator mundi legislatori, ac derisor naturæ curiosè pulchritudinẽ exquirentis in huiusmodi animãtibus, quibus* Sapiẽs *in ciuitate nullum locũ relinquit.* Quî *nanq; fieri potest, vt quarũ auium matrem prouidentiam laudat, earũ effœminatos altores nõ absurdè accuset?* In *quinto itaq; de natura, cùm dixisset, galeritas percommodè nos expergefacere, muresq; nos cogere singula diligẽter collocare, tũ verisimile esse naturã pulchritudinis studiosam varietate delectari, his deinde verbis vsus est:* Huius *rei argumentũ maximũ apparuerit in pauonis cauda.* Ib[illegible] *quidẽ ostendit natura ipsam animantẽ factam*

esse

*esse propter caudã, non contrà. Sic marẽ na- «
scentem sequuta est fœmina.* In *cõmentario «
autẽ de* Rep. *paulò pòst, quàm dixit:* Futurũ «
*mox est, vt etiã sterquilinia pingamus: sub- «
iungit,* Rustica *opera nõnulli topiario exor- «
nant, & myrtis, pauonésque & columbas «
alunt, necnon perdices, vt cacabent, itẽque «
philomelas.* Libenter *certè interrogarem «
Chrysippũ, ecquid de apibus, déque melle
sentiat?* Nam *cõsequens est ei, quod dixit,*
Galeritas *vtiliter, apes inutiliter à natura
proditas dicere.* Quòd *si apibus in ciui-
tate locum relinquit, quare ciues arcet ab
ijs, quæ aures, oculósque delectant?* In
*summa quemadmodum absurdè facit, qui
conuiuas reprehendit, quòd bellariis, vino,
obsoniis, vtuntur, eũ tamẽ laudat, qui ad has
lautitias inuitauit, ipsásq; præparauit: sic il-
le cõtraria sibi dicere nulli curæ habet, qui
prouidentiã quidẽ laudat, quòd pisces, aues,
mel, vinum appararit: eos verò repreben-
dit, qui, rebus istis omissis, non sint contenti,*
Cereris

Cereris fruge, poculisque aqualibus,
quæ sunt & ad manum posita, & nos alere
nata.

Item vbi dixit in exhortatoriis, quòd hæc sine ratione sint accusata, incestus cum matre, filia, sorore, & cibi genus aliquod; & à coitu funeréue processus ad templum,
" *subiicit:* Etiam *feras in exemplum nobis in-*
" *tuendas esse, ac ex earum consuetudine col-*
" *ligendum talium rerũ, nihil nec absurdum,*
" *nec contra naturam esse.* Percommodè *si-*
" *quidem in his à feris exempla sumi, vt pute-*
" *mus neque coeuntiã, neque generãtia, neq;*
" *morientia in sacris locis numen polluere.*
Contrà libro quinto de Natura *dicit,* Hesio*dum rectè quidem vetare, ne quis in fluuios & fontes meiat: verũtamen tolerabilius ibi meij, quàm ad aram, aut* Dei *statuam: nec ad rem pertinere, quòd canes & asini hæc faciant, aut pueri infantes, omni cura & consyderatione talium rerum vacãtes. Absurdum itaque est efferationem animalium*

ratione caretium illic percommodam dicere, hîc verò à ratione alienam.

NONNVLLI *Philosophi constituunt, ex eo quòd cogi quis videtur ab extrinsecus oblatis causis appetitiones dimittere, in rationali parte animi motum quendam aduentitium, qui maximè cernitur in rebus dubiæ ac ancipitis electionis. Nam cùm duæ res æquipollent, paresque sunt, si alteram sumere sit necesse, nec sit causa, quæ ad alteram potius inclinet animum, eò quòd altera nihil differat ab altera, tunc vis hæc aduentitia, sumpto sibi animi inclinandi iure, dubitationem decidere solet. Aduersus hos Philosophos, vt in multis partibus per causarum sublationē naturæ vim afferentes, disputans Chrysippus, affert taxillum, & staterám, multáque eiusmodi, quæ nequeunt nunc hos, nunc illos casus & inclinationes accipere sine causa aliqua & differētia, quæ vel ex ipsis rebus, vel ex propinquis extrinsecus existat. Quod enim sine causa prorsus*

teme

temeréque fiat, in rerũ natura nihil esse. In
istis verò commentitiis superuentionibus,
quas ἐπελεύσεις vocãt, causas occultas sub-
esse, quæ clam nobis impetũ nostrum in alte
ram partẽ agunt. Atque hæc quidem sunt
ex notissimis eius libris desumpta. Quæ ve
rò his ex aduerso cõtraria dixit, ea quoniam
nõ sunt in promptu ac omnibus exposita, nul
lo verbo cõmutato apponã. Nam in libro de
iudicando cùm finxisset duos cursores si-
mul decurrisse, quærit, ecquid Præsidi cer-
" taminis faciundum sit. Vtrùm, inquit, Præ-
" sidi licet vtri velit eorum dare purpuram?
" Sed & hoc positũ sit, quòd Præsidi sint fa-
" miliariores, vt eis de suo aliquid potius lar-
" giturus penè videatur, quàm vt alterũ frau
" det re, quæ velut sorte dubia quasi commu-
" nis vtriusque sit facta. Vtrùm, inquam,
" Præsidi licebit, ex fortuita inclinatione
" purpuram dare? Appello autem fortuitam
" inclinationem, qualis existit, quum, dua-
" bus drachmis cæteroqui similibus propo-

sitis, alteram, inclinatione ad eam facta, sumimus. In *sexto autem de officio postquã dixit, nonnullas res esse multa cõsyderatione aut attentione indignas, arbitratur debere nos in huiusmodi, electionem fortuitæ mentis inclinationi, velut sorti, committere.* Exẽpli *gratia, inquit, si ex probãtibus has,* «
puta duas drachmas, aliquãto tempore alij «
hanc, alij illam dixerint esse pulchram, vna «
verò sit accipienda, tũc, omissa longiore cõ- «
syderatione, alterutram, quam fors tulerit, «
secundũ alicuius arbitriũ sortitò capiemus, «
etsi sanè drachmam deteriorem capturi si- «
mus. In *his siquidem sortitio ac fortuita mẽ-* «
tis citra vllam omnino causam motæ incli- «
natio, indifferentium captionem inducit. «

In *tertio de* Dialectica *cùm præmisisset,* Platonẽ, & Aristotelẽ, *cæteròsq; deinceps vsq; ad* Polemonem, & Stratonem *studiosè* Dialecticam *excoluisse, studiosissimè verò* Socratem: *adiecissetque, nec recusandũ esse cõmunem cum tot ac talibus viris errorem:*

subiun

" *subiungit hæc verba:*Nam *si obiter de* Dia-
" *lecticis dixissent,aliquis fortaßis hunc* Phi-
" *losophiæ locum derisisset:sed cùm tam se-*
" *riò,támque diligenter dixerint,quasi ex ma*
" *ximis,ea,maximéque necessariis facultati-*
" *bus sint, non est probabile,viros illos tan-*
" *tùm errasse,qui in omnibus* Philosophiæ *par*
" *tibus tales reuera extiterunt , quales eos*
" *fuisse taciti cogitamus.* Quid *tu itaque , di-*
xerit quispiam , tot talibúsque viris repu-
gnare nunquam desines: nullum eos arguen
di in præcipuis, opinione tua , maximísque
rebus finem facies? Neque enim de Dialecti
ca studiosè, de principio autem, de Diis, *de*
iustitia, aliud agentes ac ludibundi scripse-
runt. De *quibus rebus eorum disputationẽ*
appellas cæcam , sibi repugnantem, ac alia
sexcenta vitia habentem.

Gaudium ex alienis malis oriens alicubi
negat in rerum natura esse, quòd id in stu-
diosorum ac elegantiũ virorũ neminem vllo
modo cadat. Verùm *libro secundo de* Bono,

exposita inuidiæ natura, quòd ea sit dolor ex bonis alienis natus eis, qui cupiant vtique deprimere proximos, quo ipsi excellant: coniungit ei gaudiũ ex alienis malis nascens. "Huic inuidiæ connexa est voluptas ex alie-" "nis malis percepta, cùm homines cupiunt" "alios ob similes causas deprimi. Misericordia" "porrò nascitur, cùm homines emouentur mo-" "tibus aliis naturalibus. Hoc enim loco satis" *manifestè reliquit, vt inuidiam & misericordiam, sic gaudium ex alienis malis, quod tamen aliis in locis negat subsistere: vt & improbitatis odium, & turpis lucri studium inficiatur.*

DIXIT *Chrysippus multis in locis, temporis diuturnitatẽ ad felicitatis magnitudinem nihil adferre, sed ex æquo felices esse, & eos qui longissimo temporis tractu, & eos qui impartili mométo beatitatis participes viuunt. Contrà dixit in aliis nec paucioribus locis, quòd ne digitum quidem extendere conueniat breuissimæ sapientiæ gratia,*

gratia, quæ fulgetræ more trāsuolaret. Sufficiet apposuisse, quæ de hac re libro sexto moralium quæstionū scripsit. Nā cùm præposuisset, nec omni bono gaudium, nec omni officio recto grandiloquentiā æquè cōueni-
„ re: intulit illa: Nam siquis sapientiā non esset
„ habiturus diutius temporis momēto, aut ex-
„ tremo vitæ puncto, ne digitū quidem conue-
„ niret exporrigere, ita potiundæ sapientiæ
„ gratia, quamuis longioris temporis spatium
„ nihilomagis homines beet, nec felicitas im-
„ mortalis breuißimæ præferenda sit. Quod si itaque Chrysippus cum Epicuro putaret, sapientiam esse bonum felicitatis efficiens, ipsam solum dogmatis absurditatem, nouitatémque reprehendere oporteret: nunc verò cùm ei sapientia nihil aliud natura sua sit, quàm ipsa felicitas, quomodo, quæso, non pugnant hæc inter se, æquè eligendam breuißimam felicitatem, atque immortalem: verùm breuißimam nulla re dignam esse.

Aiunt virtutes ſeſe conſequi, non ea ſolùm de cauſa, quòd, qui vnam habet, omnes habeat, ſed & illa, quòd qui cum vna quiduis facit, cum omnibus facit. Negant etiam *Stoici aut hominem perfectum eſſe, qui non omnibus virtutibus ſit præditus, aut actionem perfectam, quæ non ſit ab omnibus edita virtutibus. Verùm Chryſippus ſexto moralium quæſtionum negat * ſapientem ſemper ſe fortiter gerere, aut malum timidè, quaſi oporteat, viſis aliquibus obiectis, iudicia ſua hunc tueri, illũ deſerere. Sed nec, inquit, credibile eſt, malum ſemper intemperanter agere. Itaque ſi fortiter ſe gerere nihil aliud eſt, quàm fortitudine vti, & ignauè agere idem valet, quod ignauia vti: profectò pugnantia dicunt, qui aiunt, præditũ vna virtute vnóue vitio cum omnibus agere, nõ tamen * fortem ſemper facere fortiter, nec timidè malum.*

*alias fortem.

*alias ſapientem.

Rhetoricam definit, artem de ornatu, ac ordine pronuntiatæ orationis tractantem.

Sed

 29

» *Sed & illa libro primo scripsit:* Nec verò
» *solùm curæ habendum arbitror liberalem*
» *ac simplicem in orationibus quoque ornatũ,*
» *sed & conuenientem actionem, tum in vocis*
» *congruentibus modis, tum in oris manuúm-*
» *que decentibus motibus ac figuris.* Hoc loco *cùm sit tam ambitiosè accuratus atque exactus, contrà in eodem libro, cùm de vocalium collisione quædam præmisisset, non solùm ait, hæc esse negligenda sequentibus præstantiora, sed & aliquas obscuritates, & ellipses, & verò solœcismos, quorum non paucos puderet.* Quod itaque nunc vsque ad *manuum, ac oris decentiam concedit oratoribus, suam vt exornent orationem, rursus verò permittit, vt defectuũ, obscuritatũque sint securi: sed & solœcismos citra ruborem dicant, inconstantia est eius hominis, qui, quicquid in buccam venerit, dicat.*

In Naturalibus *positionibus, cùm diligenter monuisset, vt ne rebus experientiam & historiam, hoc est, inspectionẽ requiren-*

tibus assentiamur, ait: Neque *cum Platone* "
sentiamus, liquidum alimentũ in pulmonem, "
siccum in ventriculum deferri, nec aliis hu- "
ius generis erratis implicemur. Equidem "
existimo, omnium & repugnantiam maximam & erratum turpissimũ esse, siquis in eo reprehendat alios, in quod deinde ipse sine cautione vlla incurrat. Verùm enimuerò ipse ait, axiomatum complexiones denario numero confectas multitudine excedere centum myriadas, cũ hoc nec per se diligenter quæsierit, nec hominum experientium opera ad veritatẽ indagandam sit vsus. At- *qui* Plato *sentẽtiæ suæ testes habet* Medico- *rum celeberrimos* Hippocratem, Philistio- *nẽ*, Dioxippum Hippocrateũ, *ac ex* Poëtis Euripidem, Alcæũ, Eupolim, Eratosthenẽ, *quippe qui omnes dicant, potum pulmones transire*: Chrysippum *verò cuncti arguunt* Arithmetici, *in quibus est* Hipparcus. *Ostẽdit enim Chrysippũ in maximo calculi erro re versatũ, siquidem* Aientiũ *genus conficit*

axiom

axiomatum complexorum X myriadas & amplius ter mille quadraginta nouem: Negantium verò nongenta quinquaginta duo supra triginta vnam myriadas.

VETERVM *nonnulli dicebant, idē Zenoni vsu venire, quod illi acidum vinum habenti, qui id nec pro vino, nec pro aceto distrahere posset. Nam productum Zenoni nec boni, nec indifferentis rationem habet. Verùm Chrysippus longè etiam difficiliorē eius rei dispositionem reddidit. Nunc enim dicit illos insanire, qui diuitias, sanitatem, quietem, corporis integritatē nihili faciunt, nec consectātur: adductísque illis Hesiodiis,*

Perse operare, Deûm genus.

[illegible] ngit insaniā esse contrariū suadere sic,

Ne tu Perse operere, Deûm genus.

Item in cōmentariis de vitis ait, Sapientem & cum regibus congressurū quæstus causa, & pecunia sapientiā venditaturū, ita vt discipulorū ab aliis mercedē præcipiat, cum

aliis

aliis de ea paciſcatur. Itē in ſeptimo de officiis ait, ſapientē in caput etiā ſaltaturū talē ti mercede. Sed et in primo de bonis cōcedit propemodū, & dat, vt quilibet pro arbitrio ſuo producta appellet bona, eíſque cōtraria mala. Ita enim ſcribit: Si quis vult iuxta cōmutationes haſce aliud eorum appellare bonum, aliud malū, ſic ſanè appellet, dummodo in has res iudicio deferatur, nō fortè aberret, vt earū quidem ſignificata ſine errore teneat, cæteroqui verò in eis appellandi cōſuetudinē conſectetur. Rurſus verò qui dictis locis productū bonis aggregarat, commiſcueràtq;, in aliis contrariū dicit, in totum nihil horum ad nos pertinere: imò rationem nos ab omnibus huiuſmodi auertere atque auellere. Atq; hæc quidē in primo de exhortādo ſcripſit. In tertio verò de Natura dicit quòd à nōnullis regnātes, & copiis abundantes beati prædicētur, perinde eſſe, ac ſi aureis matulis & fimbriis vtentes [illegible]ti prædicarētur. Bono certè viro facultatū iactu-

ram

ram nõ grauiorẽ accidere, quàm drachmæ amißionem, pariáque esse naufragium, & pedis offensionem. Huiusmodi rebus effectũ *est, vt Chrysippus nõ virtutem modò, sed etiam prouidentiam cõtrariis istis repleuerit.* Nam *virtus quidem prorsus sordida & stulta videbitur, si in istius modi rebus negotietur, occupetúrue, si sapientem carũ causa in* Bosphorũ *nauigare, inque caput saltare iubeat:* Iupiter *verò ridiculus, si gaudeat cognominibus* Ditãtis, Frugiferi, Gratificato*ris, quòd scilicet largiatur hominibus aureas matulas & fimbrias, bonis autem viris reculas drachma æstimandas, quãdo ipsius prouidentia locupletãtur.* Apollo *certè risu etiã paulò dignior, quòd sedeat responsurus de aureis fimbriis & matulis, de pedũ offensionibus euitandis.* Verùm Stoici *longè manifestiorẽ repugnantiã sua ipsi demonstratione reddunt.* Quo *siquidem, aiunt, bene & malè licet vti, hoc neq; bonũ est, neque malũ.* Atqui *diuitiis, sanitate, corporis viribus,*

omnes

omnes stulti malè viũtur. Sequitur, nihil horum bonũ esse. Si Deus itaq; non dat hominibus virtutẽ, sed honestum viribus nostris cõparatur, dat autem diuitias & sanitatem sine virtute: certè ea dat non benè vsuris, sed malè, hoc est, damnosè, turpiter, & perniciosè vsuris. Ac si quidem Dij, cùm possunt donare virtutẽ, non donant, boni & cõmodi nõ sunt. Quòd si nequeunt bonos efficere, certè nec iuuare possunt, cùm hoc sit positũ, nihil rerum reliquarum bonum esse, nihil vtile. Quod verò Dij iudicant pro virtute ac robore eos, qui aliter quàm ipsorum ope boni sunt effecti, nihil est. Nam & malos boni pro virtute ac robore iudicant, vt dicendum sit, nõ magis à Diis homines, quàm ab hominibus Deos iuuari. Verùm nec se bonum pronuntiat Chrysippus, nec suorum familiariũ aut antecessorũ quenquam. Quid itaque de aliis Stoici sentiunt? An non ea quæ dicunt? omnes insanire, dementes esse, impios, legũ violatores, ad summũ infelicitatis ac omnis infortunij gradũ peruenisse, nihilominus tamen

men

men res nostrũ tam miserè viuentiũ prouidentia Deorũ gubernari. Si Dij itaque, mutata volũtate, nos vellent lædere, affligere, torquere, conterere, non possent tamen nos peius tractare quàm quomodo nunc sumus affecti, vt pronuntiat Chrysippus, in vita nostra nullum nec ad malitiam, nec ad infelicitatem augendam locum esse relictum: ita vt si loqui posset, dictura sit cum Hercule,

In malorum plena nouis non est locus.

Quæ itaque magis sibi repugnãtia prenũtiata quisquã repererit, quàm sint illa duo, quorũ alterum de Diis, alterũ de hominibus Chrysippus protulit: Deos quàm fieri potest optimè prouidere hominibus, homines, quàm fieri potest, miserrimè ætatẽ degere?

Pythagoræorum nonnulli Chrysippum reprehendunt, quòd in libris de iustitia scribat, gallinaceos vtiliter à natura proditos esse: nos siquidem expergefaciunt, scorpiones tollunt, pugnis suis nos excitant, amore studióque quodam fortitudinis iniecto. Eos nihilò minus comedendos, ne vti

litatem

litatem vincat pulloru̅ multitudo. Verùm Chrysippus vsqueadeò reprehensores istos contemnit, vt in tertio de Diis hoc scribat de Ioue *Seruatore, patre iustitiæ, bonæ legislationis, pacis. Que̅admodum ciuitates hominum multitudine abundantes deducunt colonias, bella mouent, ita Deus pestis principia solet dare.* Euripidem *quoque, & alios testes laudat.* Dicunt *enim, Deos bellum* Troianum *exhauriendæ multitudinis hominum causa concitauisse.* Harum *sententiarum reliquas absurditates ac vitia omitte.* Nec *enim nobis propositu̅ est, excutere quid paru̅ rectè, sed quid repugnanter dicant.* Illud *modò consydera, quòd cognomenta honesta & humana, facta verò fœda* Barbara *&* Gallicana *Diis attribuit.* Neque *enim coloniarum deductionibus similes sunt pestes & exitia homin u̅, qualia bellum* Troianum *effecit, & deinde* Medicum, *ac* Peloponnesiacum, *nisi fortè sciant isti, apud* Plutonem, *& sub terra vrbes aliquas conditas*

ditas esse. Verùm Chrysippus assimilat Deum Deiotaro Gallo, qui cum vellet vni ex pluribus liberis regnum ac domũ legare, reliquos omnes iugulauit, quasi vitis palmites resecaret atque coërceret, vt vnus ille relictus, magnus atque robustus euaderet. Sanè quidem vinitor, dum palmites parui adhuc & debiles sunt, isthuc solet facere, nósque dum catelli recentes adhuc & teneri sunt, eorum multitudinẽ, quò cani parcamus, itidẽ subducimus. Sed Iupiter, qui postquàm non solùm negligenter passus est adolescere, sed ipsemet etiã produxit, & auxit, tunc demũ supplicio afficit, causas pestis atque exitij machinans. Atqui causas & principia nascendi nec præbita oportebat. Sed hoc crimen obiectũ Ioui minus est: illud maius, quòd cùm nullũ bellum sine vitio nascatur, sed omne vel voluptatis, vel pecuniæ, vel gloriæ, vel regni libido cõmittat, Deus generet: sequetur Deũ exasperando deprauandóq; hominũ mẽtes, etiam vitia suscita-

re. Quanquam ait ipse in libro, de iudicādo, & iterum in secundo de Deis, quòd parum sit rationi consentaneum, numen turpiū esse causam. Quemadmodū enim neque lex violandæ legis causa fuerit, neque Dij impietatis exercendæ, sic rationi consentaneū, eosdem nullius rei turpis autores existere. Quamuis itaq; nihil turpius sit hominibus peste à se ipsis nata, Chrysippus tamen ait, Deum eius principia commouere. Atqui, dixerit quispiā, laudat certè Euripidem, quòd dicat,

Si dij quid gerūt turpe, nō sunt Dij. Et illud,

Dixeras facillimum criminari Deos.

Quasi verò nos aliud quicquā nunc agamus, quàm vt istius dicta & sensa cōtraria proponamus. Vel hoc ipsum, quod nunc laudatur, non semel modò, bis, térue sed sexcenties contra Chrysippum vsurpare licebit,

Dixeras facillimum esse crimen Deûm.

Primùm enim cùm cyceoni illi multiplici potioni alias nutrienti, alias turbanti partes,

tes, comparasset varietatem motus rerū na-
» *turalium, hæc dixit: Quum vniuersi ordo*
» *sic procedat, necesse est iuxta eum, quomo-*
» *documq; afficiamur, sic certè affici, siue con-*
» *tra naturam nostram ægrotemus, siue mu-*
» *tilati, siue* Grammatici, *Musicíue simus.* Et
» *paulò pòst: hac ratione similia dicemus etiã*
» *de virtute nostra & vitio, omninóque de*
» *artibus, & inertiis, vt dicebam.* Et *paululũ*
infrà tam apertè loquitur, vt omnem tollat
» *ambiguitatem.* Nihil *enim rerum singula-*
» *rium, ne minimum quidem, aliter fieri po-*
» *test, quàm iuxta cõmunem naturam, eiusq;*
» *rationem.* Quod *verò communis natura, &*
cõmunis naturæ ratio sit fatum, & proui-
dentia, & Iupiter, *ne* Antipodas *quidem la-*
tet. À *Stoicis enim vbique iactantur ista,*
Homer*úsque rectè dixisse iudicatur,*

—Iouis est perfecta voluntas.

quippe refert omnia ad fatum, & vniuersi
naturam, à qua cuncta gubernantur. Q*uî*
ergo ista consistere possunt? nullius rei

turpis Deum *autorem esse, & ne minimum quidem aliter fieri posse, quàm ex communi natura, éiusque præscripto.* Nam *in omnibus, quæ fiunt, turpia sunt.* Diis *ergo sunt adscribenda.* Atque Epicurus *quidē in omnem se versat partem, omnémque mouet artem, dum machinatur liberũ arbitriũ exoluere sempiterno motu, ne vitium extra reprehensionem ponatur.* Iste *verò laxißimam licentiam vitio concedit, quasi sit id factum, non solùm ex neceßitate, aut fato, sed etiã* Dei *ratione, atq; optima natura introductum.* Quid *quod hæc eisdē verbis scripta reliquit?* Cùm *enim communis natura in* "
omnia se porrigat, oportebit omne, quomo- "
docũque in vniuerso, & qualibet eius parte "
factum, iuxta illam, illiúsque præscriptum "
fieri, consequẽtia minimè impedita, eò quòd "
neque extrinsecus quicquam sit œconomiæ "
restiturum, neque partium vlla poßit aliter "
moueri, aut se habere, quàm iuxta commu- "
nem naturam. Qui *sunt igitur partium ha-* "

bitus,

bitus, qui motus? Palam *eſt habitus eſſe vitia, morbos, cupiditatem pecuniæ, voluptatis, gloriæ, timiditatem, iniuſtitiam.* Mo*tus verò ſtupra, furta, proditiones, homicidia, parricidia.* Horum *nihil neque tam paruum, neque tam magnum eſſe putat* Chry*ſippus, quod contra* Iouis *præſcriptum, legem, iuſtitiam, prouidentiam exiſtat, vt iam neque contra legem fiat legis violatio, neque contra iuſtitiã iniuria, neq; præter prouidentiam maleficium.* Veruntamen *dicit* Deum *punire vitiũ, multáq; facere in pœnam malorum, vt in ſecundo de* Diis, *nonnunquam difficilia bonis ait obiici, non quomodo malis, puniendi cauſa, ſed alia ratione, vt in ciuitatibus euenire ſolet.* Idem *his uerbis*
» *dicit:* Primùm *mala ſic ſunt accipiẽda, quo-*
» *modo in ſuperioribus diximus.* Deinde
» *ſciendum, ea diſtribui ſecundum* Iouis *ra-*
» *tionem, vel in pœnam, vel in aliquam aliam*
» *vniuerſi diſpenſationem.* E*ſt hoc ſanè graue & indignũ, quòd ex* Iouis *ratione & naſca-*

tur, & puniatur vitium. Sed & auget repugnantiam his verbis, quæ libro secundo de natura scripsit. Vitium propriam quandam rationem ad casus graues habet. Nam fit quodammodo iuxta naturæ rationem, ac, vt ita dicam, non inutiliter ad vniuersa. Neque enim bona essent alioqui. Itáne verò audet iste eos reprehendere, qui ex æquo in vtranque partem disserunt, cùm ipse tam insano studio de rebus omnibus nouum aliquid, & peculiare, & eximium dicendi teneatur, vt dicat, non inutiliter fieri loculorum sectiones, sycophantias, stultitias, non inutiliter homines damnosos, infelices existere? Qualis quæso Iupiter est dicendus (Chrysippeum dico) si rem neque ex sese natam neque inutiliter factam punit? Nam Chrysippi ratio efficit vitium rem reprehensione prorsus indignam: Iouem verò accusatione dignum, siue quòd vitium rem inutilẽ fecit, siue quòd id cùm non inutiliter fecerit, nihilò minùs punit. Rursus libro

primo

primo de iuſtitia diſputãs de Diis, quaſi pec-
» *catis aliquibus reſiſtant, Vitiũ, inquit, pror-*
» *ſus tolli non poteſt, nec cõuenit ſublatas eſſe*
» *legum violationẽ, iniuſtitiã, nequitiam.* Hîc, *quid verũ ſit, quærere nõ eſt noſtri inſtituti: Illud tãtùm notãdũ eſt, Chryſippũ dũ, quod in ſe eſt, philoſophãdo tollit vitiũ, quod tolli nõ cõuenit, rem facere & diſputationi ſuæ, &* Deo *repugnantẽ.* Ad *hæc* ꝙ *dicit,* Deũ *nonnulla peccata impedire, rurſus ſignificationẽ dat, peccata eſſe à* Dei *ſanctitate aliena.*

Item *cùm ſæpè ſcripſerit, nihil eſſe in mundo reprehenſione aut querela dignum, quippe cũ omnia natura peragantur optima, alibi contrà relinquit criminãdas aliquas incurias & negligentias in rebus nec paruis, nec contẽnendis.* In *tertio nãq; de ſubſtãtia cùm mentionẽ feciſſet caſuũ, qui tali incuria viris optimis accidãt, vtrũ inquit, huiuſmodi eueniunt, quòd aliqua negligantur, vt in maioribus domibus obiter cadunt furfura quædã, aliquótq; grana frumẽti, cùm tamen*

vniuersitas rectè gubernetur? An quòd talibus rebus præposita sint mala quædam dæmonia, in quibus iustißimè incuriæ sunt etiam reprehendendæ? Sed & *necesßitatis multum rebus admistum esse dicit.* Equidem *nunc non dicam, quantæ sit leuitatis ac temeritatis, frumenti granis ac furfuribus obiter decidentibus aßimilare optimorũ virorum casus, vt* Socratis *condemnationẽ,* Pythagoræ *viui concremationem à* Cylonæis *factam, interitus* Zenonis & Typhonis, *alterius à* Demylo, *alterius à* Dionysio *excruciati, hoc, inquam, prætermitto: illud modò quæro, quomodo mala dæmonia talibus negotiis ex prouidentia præposita crimini nõ erunt* Deo, *vt* Regi, *qui malis & stolidis satrapis, ac ducibus administrationes committat, ad eorúmq; negligentias & in bonos iniurias conniueat? Quòd si necesßitatis multum rebus est admixtum, sequitur* Deũ *neque omnium compotẽ esse, neque omnia pro ratione arbitrióque suo administrare.*

Pugnat

Pugnat cum Epicuro maximè & cum tollentibus diuinam prouidentiam: pugnat, inquam, atque inuadit eos ex notitiis, quas de Diis vt beneficis & humanis habemus. Quæ cùm paßim à Stoicis dicantur, nihil opus est eorum verba aſcribere. Atqui beneficos eſſe Deos non omnes mentibus anticipant. Qualia, quæſo, Iudæi & Syri de Diis ſentiunt? Quantæ quánque meticuloſæ ſuperſtitionis plena ſunt poëtarum carmina?

Deum verò corruptibilem & genitum nemo (vt ita dicam) eſſe cogitat. Ac vt reliquos omnes omittã, Antipater Tarſenſis in opere de Diis hæc ad verbũ ſcripſit: Ad
» *efficaciam totius diſputationis paucis tan-*
» *dem colligemus, quam de Deo notitiam ha-*
» *bemus. Deum itaque intelligimus eſſe ani-*
» *mal beatum, & corruptionis expers, & be-*
» *neficum in homines. Deinde horum ſingula*
» *exponens ſic ait: Atqui omnes arbitrantur*
» *eos interitus expertes eſſe. Nullus itaque*

est Chrysippus, omniũ numero excipiẽdus, si Antipatro credimus. Nullum siquidem Deorum putat immortalem Chrysippus præter ignem, sed omnes ex æquo & genitos, & interituros. Hæc vbiq; ferè ab eo dicuntur. Vnum autẽ locum adducã ex tertio de Diis alterius ac diuersæ naturæ. « *Deorũ enim alij geniti sunt & mortales, alij sunt ingeniti, quorũ demonstrationẽ à capite arcessere munus est sciẽtiæ naturalis peculiarius. Sol enim, & Luna, reliquíque Dij naturam eandem habentes sunt orti: Iupiter autem æternus est. Et infrà: Similia dicentur de intellectu, & ortu, déque aliis Diis & ipso Ioue. Nam cùm reliqui sint mortales, huius partes corruptionis sunt expertes. Cum his adhuc Antipatri pauca conferre atque coniungere volo. Quicunque è natura Deorum tollunt beneficentiam, aliquatenus ad horum prænotionem accedunt, similiter illi quoque, qui putant Deos ortus & interitus esse participes. Ergo si æquè*

sunt

sunt absurdi, & is qui immortalitate, & is qui procuratione atque humanitate deos sententia sua spoliat, æquè lapsi sunt Chrysippus & Epicurus, hic beneficētiam Diis, ille immortalitatem detrahens.

Sed & in tertio de Diis Chrysippus his » verbis dicit, Deos reliquos nutriri. Alimen- » tóque reliqui quidem Dij vtuntur similiter, » eius vi atq; ope contenti ac cohærētes. Ve- » rùm Iupiter & Mūdus alio modo, quàm qui » consumuntur, & ex igne reparantur. Hîc pronūtiat reliquos omnes Deos nutriri, excepto Ioue, & Mundo. Contrà in primo de prouidētia dicit, Iouē augeri, donec in ipsum omnia absumantur. Nam cùm mors sit animi à corpore separatio, animus autē Mundi non separetur, sed vsque crescat, donec in se materiā absumpserit, nō est dicendū mori Mundum. Quis itaq; cōtraria magis ipse sibi reperietur dicere, quàm is, qui eundem Deū? Verùm quid collectione mea opus est? » Nā ipsemet apertè scripsit in eodē loco: Sibi

solus

solus Mundus sufficere dicitur, quòd omnia «
in se complectatur, quibus opus habet, ex «
séque nutriatur & augeatur, cùm reliquæ «
particulæ in sese inuicem digerantur. Non «
solùm itaque sibi repugnat in illis locis, reliquos Deos, *exceptis* Mundo & Ioue, *ali pronuntians, in hoc etiam* Mundum *ali dicens: sed adhuc magis asserens,* Mundum *augeri ex seipso altum: cùm contrà sit verisimile, hunc solum non augeri, qui ex sui deminutione alimentum habeat, reliquos verò* Deos *extrinsecus præbito alimento augeri, magísque* Mundum *in hos absumi, si* Mundo *ex se, his à* Mundo *datũ est aliquid semper sumere, indéque nutriri.*

ALTERVM, *quod* Deorum *notio mentibus nostris informata continet, est illa felicitas eorum, & beatitudo, omni detracta indigentia. Vnde etiam* Euripidem *laudant, quòd illa dixit,*

Eget nanque nulla earum rerum Deus,
Deus si verè est.--

Verùm misera hæc verba sunt.

At

At Chrysippus in eis, quæ descripsi, solum Mundum ait abundè omnia sibi suppeditare, quòd omnia, quibus indiget, in se solus habeat. Quid itaque sequitur si posuerimus solum Mundum esse perfectum, sibíque sufficientem? An non illud, neque Solem, neque Lunam, neque Deorum reliquorum quenquam sibi sufficere? Quod si est, efficitur eos neque felices, neque beatos esse.

Putat fœtum in vtero nátura nutriri plantæ modo, cùm verò editur, tunc refrigeratum ab aëre ac temperamento firmatum, densatúmque mutare spiritum, fieríque animal. Vnde non sine ratione animum appellatum esse ψυχὴν ob ψύξιν, id est, refrigerationem. Rursus ipse secum pugnās arbitratur animum esse rariorem subtiliorémque naturæ spiritum. Quî enim per refrigerationem & densationem fieri potest aliquid tenuium partium & rarum, ex eo quod est crassarum partium? Quod verò maius est, quomodo refrigeratione aliquid animari

pronun

pronuntians solem putat animantem esse, cùm sit igneus, & natus ex euaporatione in ignem mutata. Ita enim scribit in tertio de natura: Ignis mutatio talis est. Per aërem in « aquam mutatur, ex hac aër, subsidente ter- « ra, exhalatur. Aëre rursus tenuato æther « in orbem circunfunditur. Astra verò cum « Sole è mari accenduntur. Sed quid per « Deos cõtrarium magis est accensioni, quàm refrigeratio? diffusioni, quàm densatio? cùm alteræ ex igne & aëre faciant aquam & terram, alteræ conuertant humidum quod est, & terrenum in ignem atque aërem. Veruntamen Chrysippus nunc accensionem, nunc refrigerationem animationis principium constituit. Atqui cùm Mundus totus ignescit, tunc viuere & viuens animal existere dicit, rursus cùm extinguitur & crassescit, tunc animal in aquam, terram, & corporeũ quiddam cõuerti. In primo verò de prouidentia ait: Cùm « Mundus est omnibus sui partibus igneus, «
statim

» *ſtatim & animus ſui eſt, & dux ratio. Cùm*
» *verò mutatus in humidum, & relictum in-*
» *tus animũ, quodammodo in corpus, & ani-*
» *mum mutatur, vt ex his conſtet, tunc alio*
» *ſeſe modo habet.* Hîc vtique dicit apertè mundi partes inanimes excãdeſcentia conuerti in animantes, contráque reſtinctu & animum remitti, & humeſcere ita, vt in corpus abeat. Abſurdus itaque videtur Chryſippus, qui refrigeratione nunc ex non ſentientibus faciat ſentientia, nunc in carentia ſenſu & animo partem animi mundani maximam conuertit.

CAETERV̀M vt hæc omittantur, illa de animi generatione diſputatio ipſius placito contrariam demonſtrationem continet. Dicit enim, vt in ferro acies temperatione firmatur, ſic in partu nunc edito refrigeratione animum ſpiritu ſe mutante fieri. Iam verò ad probandũ animum fuiſſe factũ, póſtq; genitum eſſe, iſta maximè demonſtratione vtitur, quòd gnati & morum,

&

& ingeniĳ similitudine parẽtes repræsentẽt. *Sed harũ rerum pugna vel oculis cerni potest.* Neque enim *fieri potest, vt animus, qui post partum generatur, moribus formetur ante partum: aut eueniet, priusquàm factus fuerit animus, eũ similem esse animo parentũ, hoc est, & similitudine esse, & non esse, eò quòd nondum extitit. Si quis dixerit, eò quòd similitudo corporum constitutionibus ingeneretur, animos, cùm generantur, mutari, is argumentum corrumpit, quo probatur, animum factum esse.* Nanque *hoc modo fieri potest, vt cùm sit ingenitus, constitutione similis corporis mutetur, postquã extrinsecus ingressus fuerit.*

DICIT *aliquando, aërẽ leuitate natiua sursum ferri, aliquando eum neque grauem, neque leuẽ esse.* Itaque *in secundo de motu scribit, etiam ignem grauitatis expertem sursum ferri, ac in hoc aërẽ igni similem: vt aqua terræ, aër igni magis attribuatur. In naturalibus verò artibus in alterã inclinat*

opinio

opinione, vt putet aërem nec pondere ex se, nec leuitate præditum esse.

I T E M *aërem dicit natura sua tenebrosum esse, hoc argumento, quòd sit etiam primò frigidum. Nam eius tenebrositatem opponi ignis splendori, frigus calori. Hæc cùm in libro primo naturalium quæstionum agitet, rursus in commentariis de habitibus ait, habitus nihil aliud esse, quàm aëres. Ab his enim continētur corpora, quaréque vnūquodque eorum, quæ habitu continentur, quale quiddam sit, autor est is, qui continet aër, quem eundem duritiem in ferro, densitatem in lapide, albedinē in argento vocant. Sed hæc & valde sunt absurda & valde secum pugnant. Si nanque talis manet aër, qualis natura sua est, quomodo quod nigrum est, fit albedo in eo quod non est album? quod molle est, in non duro durities? quod rarum est, in non denso densitas? Quod si dum miscetur, in his mutatur, aßimiláturque, quomodo est habitus, aut vis, aut causa ho-*

rum, à quibus vincitur? Nam huiusmodi mutatio, qua suas qualitates aliquid amittit, patientis est, non agentis: viribus deficientis, non continentis corporis. Quid quod vbique pronunciant, materiam ex se inertem atque immobilem subiici substernique qualitatibus, quas spiritus & tonos aërosos appellant? Hos igitur quibuscunque materiæ partibus ingeniti fuerint, eas informare atque figurare. Quæ Stoici non possunt dicere, si, qualem diximus, aëris naturam ponunt. Nam cùm sit aëri habitus ac tonus, assimilabit singula corpora, vt iam omnia nigra & mollia sint futura. Quòd si cõmistione cum corporibus temperatus contrarias suis & naturalibus recipit formas, materia quodammodo materiæ, non causa aut vis eius fuerit.

A' CHRYSIPPO *sæpe dicitur, illud extra mundum vacuum, infinitum esse: infinitum verò neque initiũ, neque medium, neque finem habere. Atque hac maximè*

ratione illam atomi ab Epicuro dictam descensionem spontaneam Stoici tollunt, quòd nō sit in vacuo infinito differētia, per quam aliud suprà, aliud infrà intelligatur fieri. Atqui in quarto περὶ δυνατῶν *cum posuisset, medium quendam locum, mediámque regionem, ibi ait innixum sedere mundum.*
» *Verba Chrysippi sunt hæc: Quare dicen-*
» *dum est etiam de mundo, quòd is sit corrup-*
» *tibilis & interiturus, quamuis hæc res di-*
» *sputatione indigere putetur. Verū enimuero*
» *mihi hoc magis videtur. Propemodum tamē mundo ad nescio quam incorruptibilitatem multum confert etiam regionis occupatio, putà quòd in medio sit. Nam si alibi situs intelligeretur, omninò etiam corruptio ei coniungeretur. Et paululum infrà: Nam hoc penè modo substantia ab omni æternitate constitit, medio loco occupato, statim à principio talis existens, vt si quo alio prætereà modo, certè ob sortitionē talis loci corruptionē non admittat: ex quo sempiternum*

esse dicendum sit. Hæc vnam manifestam & conspiciendam repugnãtiam continent, scilicet infiniti medium aliquem locum, mediámque regionẽ esse: alteram obscuriorem illam quidem, sed absurdiorem. Arbitrans enim mundum non posse interitus expertem permanere, si alia vacui parte sederet, planum facit se timere, ne si partes substantiæ ad medium non ferantur, dissolutio corruptióque mundi consequatur. Quæ nequaquam timeret, nisi arbitraretur vndique corpora ad medium natura sua ferri, ad medium, inquam, non substantiæ, sed loci substantiam continẽtis, de quo etiam sæpe dixit, quasi fieri non posset, aut contra naturam fieret. Neque enim esse in vacuo differentiam, cuius ratione corpora magis huc, quàm illuc adducantur. Mundi verò constructionem causam esse motus ad centrum & medium, vergentibus deferentibúsque eò se vndique corporibus. Sufficit ad hoc probandum adferre locum ex secundo de motu.

Nam

Nam cùm proposuisset, mundum esse corpus perfectum, partes non item, eò quòd sint affectæ quodammodo ad totum, nec per se sint: itémque cùm disseruisset de motu mundi, quòd vitanda dissolutione fractionéque, ad cohærentiam continentiámque sui per omnes partes natus sit moueri, hæc subiũxit:
» *Sic autẽ vniuerso tendente cõdem ac moto,*
» *partibus quoque pro corporis natura eandem motionem habentibus, probabile est,*
» *omnibus corporibus à natura inditum esse*
» *motum hunc primum ad medium mundi locum, mundo quidem sic moto, vt ad se refertur, partibus verò, tanquam partibus, seu*
» *quatenus vt partes considerantur.* Itáne *verò? dixerit aliquis. Equid tibi accidit, bone vir, quod horum verborum memoriam tibi excusserit? vt pronunties mundum dissolutioni corruptioníque obnoxium fore, nisi mediam regionem fortè occupasset.* Si *nanque natura sua vergit ad idem medium, cõdémque partes vndique contendunt, certè*

quacũq; parte vacui ponatur, sic se continẽs ac constringens mundus, coruptionis atque fracturæ expers permanebit. Nã quæ franguntur dispargunturque, ea vtiq; corrumpuntur, cùm singulæ partes discretæ ac dissolutæ ex non naturali ad naturalem locũ defluunt. Tu verò, qui mũdo corruptionem annecti putas, si alio quàm medio vacui loco ponatur, ac proinde medium dicis esse in re medium habere non nata (vacuo inquam) tensiones quidem, continẽtias, nutúsque illos, tanquam nihil certi firmíque ad salutem habentes, omisisti, occupationi verò loci totam causam adscripsisti. Quid quòd illa iam dictis annectis, quasi ipse te refutare contenderes. Ais: Quo verò modo partes singulæ mouentur, ex eo quòd reliquo connatæ coniunctǽque sunt, eodem sanè modo consentaneũ est eas per se moueri, si disputationis gratia cogitatione finxerimus, posuerimúsque, eas esse in aliquo huiusce mũdi vacuo. Vt nanque vnaquæque pars vndique

coniun

» *coniuncta atq; contenta moueretur ad me-*
» *dium, sic & si disputationis gratia fingamus*
» *circa ipsam repentè vacuum esse, eundem*
» *seruabit motum.* Scilicet pars quælibet vndique vacuo circundata non amittit inclinationem ducentē ad mediā mundi regionē: ipse verò mūdus, nisi fortuitus casus ei parauerit medium locum, perdet tonum vimque continentē, aliæque aliò substantiæ ipsius partes dilabentur. Atque hæc quidem, quod ad naturalem scientiam attinet, magnas contradictiones habent. Illud verò etiā disputationi de Diis ac prouidentia repugnat, quòd cùm minimas causas rerum eis attribuat, quod præcipuum tamen & maximum est, auferat. Quæ res enim maiori potentia fit, quàm mundi perpetua permansio? aut quàm substantiæ partibus secum vnitæ continentia? Verùm hæc, Chrysippi sententia, fortuitò contigit. Nam si loci occupatio est immortalitatis causa, ea verò fortè contigit, consequitur nimirum,

vniuersi salutem non fati & prouidentiæ, sed fortuiti casus opus esse.

DISPVTATIO *verò* περὶ δυνατῶν, *hoc est, de eis, quæ fieri possunt, quin pugnet cum illa de fato, quomodo Chrysippus defendet?* Nam *si id, quod fieri potest*, Diodorus *non rectè sic definiuit, quod aut est, aut erit verum: sed ita definiendum est, omne quod fieri potest: vt sit quod natura sua admittit vt esse posit, quãuis nunquam sit futurum: multa erunt, quæ fieri poterũt, quæ tamen ex fato inuicto, inexpugnabili, omnibúsque superiore non fierent.* Aut *igitur fatum vim suam amittit, aut si fato, vt censet* Chrysippus, *ea constat, illud quod natura sua recipit vt esse posit, sæpe in causam impoßibilis incidet. Ac omne quidem verum erit necessarium, potentißima necesitate occupatum: rursus omne falsum impoßibile, quippe maximam habens causam repugnantem, quò minus verum fiat.* Nam *cui fatatum est in mari mori, quî potest*

test is obnoxius esse morti in terra contingenti? An is, qui fati necessitate Megaris tenetur, poterit Athenas proficisci?

SED ET EA, *quæ de visis dicuntur, validè fato aduersantur. Nam volens ostendere, visum non esse perfectam causam assensionis, dixit, sapientes læsuros esse, cùm falsa visa ingerunt, si visa planè ac perfectè assensiones efficiant. Sæpe enim sapientes falso apud malos vtuntur, visúmque probabile obiciunt, non etiam assensionis causam, quandoquidem visum tale fuerit etiam causa falsæ opinionis & deceptionis. Hæc itaque si quis à sapiente ad fatū transferens dicat, non ob fatū fieri assensus, quippè fato peruenient etiam falsi assensus, opiniones, deceptiones, sícque fato lædentur homines, certè conclusio, quæ sapientem omnis iniuriæ importatione eximit, simul etiam ostendit, fatū non esse causam omniū. Nam si fato neque opinantur, neque læduntur homines, planum est, quòd neque rectè*

faciunt, neque sapiunt, neque sentiunt constanter, neque iuuantur fato, vt iam perierit illud decretum Chrysippi, fatum omniũ esse causam. Si quis dicat, Chrysippum non fecisse fatum absolutam horum causam, sed prægressum modò principium, illic rursus ostendet eum sibi repugnare, vbi Homerum summopere laudat de Ioue dicentem,

Ferte ergo, singlis vestrũ quod miserit omne,
Siue bonum sit, siue malum.--

Item Euripidem, *--O Iuppiter*
Quid miseros mortales putare dixerim?
Te quidẽ aptamur, facimúsque, quæ cogitas.

Sed & ipse multa his consentientia scribit. Ad extremum ait, *nihil sisti, nihil moueri, ne minimum quidem aliter, quàm pro Iouis ratione, quæ eadem est cum fato. Præterea causa prægressa modò, ac initium pellẽs, infirmior est, quàm absoluta, nec effectũ peragit, quippe ab aliis resistentibus victa.*

Fatũ

Fatũ verò Chrysippus, vt causam inuictã, omni impedimẽto maiorem, immutabilémq; esse pronuntiat, sic etiam id atropum quasi dicas immutabile, Adrasteã necessitatem, πεπρωμένην, id est, omnibus finẽ imponens, appellat. Vtrùm igitur negamus in potestate nostra esse virtutes, vitia, rectas, contraríasq; actiones? an verò dicimus fatum deficere; & πεπρωμένην esse ἀπερώτατον: hoc est, finitricẽ causam finiendi perficiendíq; vim non habere, Iouísque motus & habitus consummare nõ posse? Nam illa sequuntur, si fatum est absoluta causa: hæc, si initium tantùm pellit, hoc est, si est absoluta & perfecta per se causa, voluntatem & liberum arbitrium tollit: sin initians tantùm, vim ad finem sine impedimento perducendi atq; absoluẽdi amittit. Neq; enim semel, aut bis, sed passim, imò in omnibus rerum naturaliũ commentariis scripsit, singularibus naturis ac motibus multa opponi impedimenta, cæterùm naturæ vniuersi nihil resistere. Sed

quomodo,

quomodo, quæso, vniuersi motus in singularium rerum motus sese extendens ac exerens, illis impeditis atque prohibitis, ipse sine impedimento & prohibitione pergit? Neque *enim hominis natura est sine impedimento, si pedis aut manus natura sit impedita.* Neque *nauis motus impedimento caret, si quæ circa malum aut remigium peraguntur operationes, aliqua patiantur impedimenta.* Ac *vt hæc omittam, quæro, si quidem visa non fiunt ex fato, quomodo fatum erit assensionum causa?* Quòd *si eò, quòd visa præcurrentia atque ad assensionem ducentia fatum excitat, assensiones dicuntur fato fieri, quomodo non pugnat ipsum secū fatum? quippe quod in maximis rebus cōtraria visa multoties obiiciat, mentéq; in contrarias partes distrahat. quibus casibus* Stoici *dicunt eos, qui assensionem minimè sustinentes alteri visorum accedunt, peccare, ac impingere quidem, si obscuris incertísque cesserint: si falsis, falli ac decipi: si communiter*

non

non comprehensis, tunc eos opinari modò ac putare. Quum quidem certè tria, nec plura reperiri poßint, vt aut nō omne visum sit fati opus, aut omnis visi susceptio, ac assensus sine vitio fiat, aut nec ipsum fatū reprehensione careat. Nescio nanque quî crimine fatum carere poßit, si talia visa cōmouet, quibus sine repugnatione ceßisse culpa sit.

QVINETIAM *in illis aduersus* Academicos *concertationibus maxima ipsi* Chrysippo *&* Antipatro *in eo asserendo suscepta est contentio, Nullum nostrûm aut agere quicquam, aut se cicre sine assensu: eos verò figmenta atque inauditas res narrare, qui censent quenquam ex commodo viso statim citra ceßionem, citráque assensionem impetum capere.* R*ursus ait* Chrysippus, *&* Deum, *& sapientem visa immittere, minimè id quidem petentes, vt iis assentiamur, aut cedamus, sed vt agamus modò, & impetum capiamus ad id quod videtur: verùm nos vitiosos præ imbecillitate talibus visis assentiri.*

assentiri. Harum sententiarum inter se pugna facilè potest perspici. Nam qui non postulat, vt visis, quæ ingerit, assentiamur, sed tantùm, vt agamus, siue Deus is est, siue sapiens, nouit, quòd ad agendum visa sufficiunt, & ascensus superfluunt, sicut si, cùm scit visum non excitare nos ad agendum citra assensum, falsa & probabilia visa concitat, voluntarius ac libens autor causáque existit, quare nos accedentes non perceptis visis peccemus.

FINIS.

QVAE ALITER
in Græco exemplari legenda putauit interpres.

Numeri indicant interualla quindecim linearum in exemplari Basiliensi.

5 ἔνθα.] ἐκεῖ.

7 ἀπ' ἐκείνων οὗ χωρὶς οὐδεμίαν ἀρχὴν ἀπ' ἐκείνου.] ἀπ' ἐκείνου & πρὸς ἐκεῖνον fortassis legendum.

7 φησι τὸ πρὸς τὰ ἐναντία διαλέγεσθαι.] φησι. Deinde initium nouæ annotationis, Τὸ πρὸς τὰ ἐναντία διαλ.

7 Τὰ ἐναντία στοιχείων &c.] vt potui me hinc expediui.

7 ἐν λόγοις.] ἐν ὀλίγοις.

8 ὅτι ψευδής ἐστι.] ψευδῆ.

9 οἷς τι ἀνεῦρες.] videtur οἷς ὅ,τι ὕστερον ἀνεῦρες, aut simile quippiam.

10 ὡς οὐδὲ καταληπτόν ἐστι.] ὡς εἴ τι καταληπτόν ἐστι.

12 τῶν φαύλων οὐδενός.] οὐδένα.

12 αὐτὰ γὰρ τὰ κύματα.] puto κινήματα.

13 αὐτῇ.] αὐτῆς.

13 ᾧ δὴ] ὁ δέ.

15 πᾶν ἀγαθὸν ὄντι.] εἴτε πᾶν ἀγαθὸν ὄντι.

17 ἀπολειπομένους.] ἀπολειπομένης.

17 ἐν δὲ τοῖς περὶ Πλάτωνα.] πρὸς Πλάτ.

17 πάλιν τοῦ μή.] τούς.

21 ζῆν ἄφρονα μᾶλλον, ἢ βιοῦν.] ἢ μὴ βιοῦν.

21 παρὰ τοῖς μήτε.] παρ᾽ αὐτοῖς.

21 λυσιτελέστερον ἡγεῖται.] deest ὂν aut simile quiddam.

οὐ γὰρ

21 ὁ γὰρ προσίεται.] ὁ γὰρ πρὸς τό.

22 ἀπουσία τοῦ ἀδιαφόρως ἐπίστασθαι τῶν ἀγαθῶν.] ἀπουσία τοῦ τῶν ἀδιαφόρων ἀφίστασθαι τῶν ἀγαθῶν.

24 ἢ λεύ ων.] est λάκων ἐν τῷ περὶ τοῦ κοινῶν ἐννοιῶν.

27 τινας ἀνανδεδρᾶσι.] ἀναδενδρᾶσι.

27 πρὸς ἀκοὴν καὶ τέρψιν] ὄψιν.

28 ἐνταῦθα δ' ἀπόλογον τοῦ κατηναγκάσθαι.] ἀπόλογον. deinde nouæ annotationis initium, τοῦ κατηναγ.

28 ἐπίκλησιν.] ἐπίκλισιν.

28 ὡς βιαζομένους τῷ ἐναντίῳ.] ἀναιτίῳ.

29 φαῖεν εἶναι καλὴν· δὲ οὐδεμίαν αὐτῶν λαβεῖν.] φαῖεν εἶναι καλὴν. δέοι δὲ μίαν αὐτῶν λαβεῖν.

29 τῶν διαφορῶν λῆψιν.] ἀδιαφόρ.

32 ᾧ καί.] ἀλλὰ καί.

32 ὅ,τι ἂν εἴπῃ.] ἐπίῃ.

33 μήτε ὡς διάφορον.] ἀδιάφορον.

34 τοῖς ἀπὸ τούτου.] τούτῳ.

34 κακὰ τὰς τοιαῦτας] κατά.

34 περὶ τὴν οὐσίαν] τό.

34 καὶ τὸ νοῆσαι.] νοσῆσαι.

35 προσκομάτων] προσκομμάτων.

38 εἰ θεοί τε δρῶσιν αἰσχρόν.] φαῦλον, ἐν περὶ πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν.

38 τὸ αἰδοῖον τῆς κινήσεως] τὸ ἀλλοῖον.

39 ἀναπεπταμένην] ὁ δὲ ἀναπεπταμ.

40 καὶ οὕτως.] οὗτος.

41 ἐνίων ἀδικήμασι] ἐνίοις.

41 τὸ ζητεῖν.] deest aliquid, puta τὸ ἀληθές.

41 ὅτι περὶ τοῦ] ἔτι.

42 διοικεῖται πρὸς τὸν Ἐπίκουρον] πρὸς τὸν Ἐπίκουρον, nouum initium.

λόγου

42 λόγου τὴν ἐνέργειαν] ἔννοιαν videtur deeſſe.

44 οὐδενὸς αὐτῶν οἵδε δύστηνοι λόγοι] Κλήμης ἐν τῷ πέμπτῳ στρωματέων, Εὐριπίδης περὶ τῶν θυσιῶν. δεῖται γὰρ ὁ θεὸς εἴπερ ἔστ' ὀρθῶς θεός. ἀοιδῶν οἵδε δύστηνοι λόγοι.

45 ὁ αἰθὴρ περιέχεται] περιχεῖται aut περιχύεται.
46 τῇ κράσει τῆς ὁμοιότητος] fortaſsis τοῦ σώματος.

48 ὥστε μάλα.] μέλαν.

48 καὶ τοῦτο μάλιστα.] τούτῳ.

48 αὕτῳ συνάπτοι.] συνάπτοιτο.

49 τὴν αἰτίαν χώρας] τὴν οὐσίαν.

50 τῇ τῶν ἀπείρων.] fortaſsis φημὶ τῷ ἀπείρῳ.

51 ἠνομένην.] ἡνωμένην.

53 εἰ μὴ περὶ τὸ ἴσιον.] ſuperfluit negatio.

54 ἄνευ δὲ τούτων] Ex hoc loco, vt potui-

mus, nosmet expediuimus. Reliqua sunt aut facilis emendationis, aut deploratæ deprauationis, nisi succurrat, qui potest, eis & cæteris Plutarchicorum operum mendis alter pene parens meus Henrycus Scrymierius nostras.

FINIS.

